

Národní iniciativy ve prospěch celoživotního vzdělávání a profesní přípravy v Evropě

<i>Úvod</i>	2
1. Myšlenka č. 1: Nové základní kompetence pro všechny	3
1.1 Definovat nové základní kompetence a umožnit všem občanům je získat	5
1.2 Poskytnout druhou příležitost získat nové základní kompetence a otevřít volný přístup k digitální gramotnosti	6
1.3 Sledovat a předjímat potřebné nové kompetence	6
2. Myšlenka č. 2: Více investic do lidských zdrojů	6
2.1 Zvýšit investice do celoživotního vzdělávání a profesní přípravy a do rozvoje lidských zdrojů	9
2.2 Rozvíjet podněty, odstraňovat překážky, povzbuzovat jednotlivce i podniky k investování	9
2.3 Rozvíjet podmínky pro flexibilní práci, která poskytuje čas na učení	10
2.4 Určit ekonomický a sociální prospěch z celoživotního vzdělávání a profesní přípravy	10
3. Myšlenka č. 3: Inovace ve vzdělávání	11
3.1 Rozvíjet systém kvality zaměřený na učící se a přizpůsobený různým cílovým skupinám	14
3.2 Vyvíjet metody vzdělávání a profesní přípravy založené na informačních a komunikačních technologiích	14
3.3 Vymezit novou roli učitelů a mistrů profesní přípravy	15
4. Myšlenka č. 4: Oceňování učení	15
4.1 Rozvíjet systém uznávání a zhodnocení neformálního a informálního učení	17
4.2 Průchodnost a flexibilita existujících systémů	18
4.3 Růst účasti a zapojení všech zainteresovaných stran	18
5. Myšlenka č. 5: Nová koncepce poradenství	20
5.1 Posílit perspektivy učení a profesní kariéry pomocí celkových informací a proaktivního poradenství	22
5.2 Poskytnout na lokální úrovni snadný přístup k informacím a k poradenským službám a nástroje vybízející k samostatné orientaci	22
5.3 Zlepšit přípravu pracovníků poradenských služeb	22
6. Myšlenka č. 6: Přiblížit učení lokální úrovni	23
6.1 Rozvíjet místní víceúčelová střediska poskytující znalosti a kompetence	24
6.2 Využívat informační a komunikační technologie pro přiblížení učení jednotlivcům	25
6.3 Zakládat široká a otevřená místní partnerství	26
Místo závěru	26

Zasedání Evropské rady, které se konalo v březnu roku 2000 v Lisabonu, věnovalo velkou pozornost otázkám celoživotního vzdělávání a profesní přípravy. Zdůraznilo, že vzdělávání a profesní příprava hrají významnou roli v procesu přechodu k ekonomice a společnosti založených na znalostech.

Své představy o vývoji vzdělávání a profesní přípravy Evropská komise vyjádřila v dokumentu nazvaném Memorandum o celoživotním učení. Tento materiál byl publikován v říjnu 2000 a Zpravodaj jej uveřejnil jako svou přílohu v číslech 1-3/2001.

Memorandum bylo prezentováno jako pracovní materiál, který má být podkladem pro širokou diskusi. Jeho jádro tvoří čtvrtá kapitola obsahující šest klíčových myšlenek, které naznačují, jaké kroky by se měly podniknout ve prospěch celoživotního učení.

Po vydání Memoranda Evropská komise pověřila dvě instituce, Eurydice – informační síť o vzdělávání v Evropě a Cedefop – Evropské středisko pro rozvoj profesní přípravy tím, aby provedly ve všech zemích Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru rozsáhlé šetření, jehož cílem bylo zjistit, jaká opatření tyto země přijaly k uskutečňování záměrů obsažených v uvedených šesti myšlenkách.

Poznatky získané tímto šetřením byly uveřejněny v publikaci nazvané Národní iniciativy ve prospěch celoživotního vzdělávání a profesní přípravy v Evropě. Jsou přiřazeny ke každé ze šesti klíčových myšlenek a podávají jednak souhrnné informace týkající se iniciativ Evropské komise a iniciativ jednotlivých sledovaných zemí, jednak konkrétní informace o opatřeních přijatých každou zemí.

Považujeme tento materiál za významný doplněk Memoranda a proto v této příloze Zpravodaje, navazující na Memorandum o celoživotním učení, uveřejňujeme ty jeho části, které obsahují souhrnné informace o aktivitách Evropské komise a jednotlivých zemí. Je to překlad z publikace *Initiatives nationales en faveur de l'éducation et de la formation tout au long de la vie en Europe*, kterou vydala Eurydice, informační síť o vzdělávání v Evropě, v roce 2001¹. Překlad byl porovnán s anglickou verzí publikace².

¹ Initiatives nationales en faveur de l'éducation et de la formation tout au long de la vie en Europe. Bruxelles, EURYDICE 2001. 167 s. „Enquête 3.“

² National actions to implement Lifelong Learning in Europe. Brussels, EURYDICE 2001. 151 s. „Survey 3.“

1. Myšlenka č. 1: Nové základní kompetence pro všechny

Aktivity Evropské unie

Evropská unie vykonala již před lisabonským vrcholným setkáním mnoho pro to, aby se zvýšily základní kompetence obyvatel zemí Evropské unie. Lisabonské setkání podnítilo ještě větší úsilí o dosažení tohoto cíle i v jednotlivých členských zemích.

Evropská unie podnikla řadu kroků směřujících k tomu, aby se zvýšila digitální kultura a zlepšilo využívání nových technologií. K těmto iniciativám patří:

➤ **eLearning**, které bylo pojato jako prostředek umožňující Evropě rozšířit využívání informačních a komunikačních technologií a zvýšit úsilí v tomto směru. Tato iniciativa má čtyři složky: vybavit vzdělávací zařízení počítači a multimedií, připravit učitele k využívání digitálních technologií, rozvíjet evropské vzdělávací služby a logistické zabezpečení a urychlit zapojení vzdělávacích zařízení a učitelů do sítě. Prostředky na podporu této iniciativy pocházejí z národních zdrojů. Podařilo se je shromáždit díky rostoucí spolupráci mezi veřejnými úřady a průmyslem a díky různým nástrojům Evropské unie, jakými jsou programy inovačních akcí, výměna dobrých zkušeností v oblasti vzdělávání a profesní přípravy, programy určené mládeži, strukturální fond a program IST (*Information Society Technologies Programme*) pro podporu výzkumu.

➤ **Netd@ys Europe** – jde o strategickou iniciativu Evropské unie zaměřenou na podporu využití nových medií v oblasti vzdělávání a kultury. Má účastníkům nabídnout příležitost k rozvíjení kompetencí, k získávání a výměně informací o celé řadě subjektů. Tato iniciativa vrcholí ukázkovým týdnem, během něhož jsou v celé Evropě i mimo ni organizovány různé události v režimu on-line i off-line. **Netd@ys Europe** vznikly v roce 1997 v rámci akčního plánu Evropské komise „Učit se ve společnosti informací“ (1996-1998). Jsou určeny především vzdělávacím zařízením a jiným typům organizací, které si přejí získat informace o možnostech výměny zkušeností, o významu využití nových medií jako prostředku pro podporu vyučování a profesní přípravy. Projekty připravované v rámci **Netd@ys** mohou být místní, regionální nebo národní. K tomu, aby mohly využít finanční podpory Evropské komise, musí mít evropskou dimenzi a obracet se k různým partnerům (veřejným organizacím, vzdělávacím zařízením a podnikům) minimálně ve třech různých zemích. Cílem **Netd@ys 2000** bylo pomoci občanům při získávání kompetencí, které jsou nezbytné k tomu, aby se mohli aktivně zařadit do společnosti informací, odstranit překážky pro učení, zajistit rovnost přístupu osobám každého věku a jakéhokoli původu, včetně osob žijících v izolovaných oblastech nebo v znevýhodněných regionech a osob, které mají specifické potřeby, posílit a rozmnožit svazky mezi vzděláváním a kulturou.

➤ Projekt **Career-Space** byl za podpory Evropské komise uveden v život sedmi velkými společnostmi působícími v Evropě v oblasti informačních a komunikačních technologií – IBM Europe, Nokia Telecommunications, Philips Semiconductors, Thomson CSF, Siemens AG, Microsoft Europe a British Telecommunications Plc. Jeho cílem je využít nových řešení problému nedostatku a nepřiměřenosti kompetencí vyvolávaných rozvojem znalostní společnosti. Tento projekt se snaží postihnout problém krize kompetencí v Evropě a vytvořit pro studenty, vzdělávací instituce a vlády jasný rámec, který přesně definuje vědomosti a kompetence vyžadované evropským průmyslem informačních a komunikačních technologií. Hlavními cíli projektu je povzbudit studenty k tomu, aby se podíleli na programech přípravy v oblasti informačních a komunikačních technologií, a rozšířit tak jejich možnosti uplatnit se v průmyslu v této oblasti. K tomu slouží jasně a jednoduše formulované profily profesí, dnešních rolí a perspektiv v průmyslu, nabídka jasné informace pro tvůrce programů

vysokoškolského vzdělávání v oblasti informačních a komunikačních technologií, aktualizovaný a snadný přístup ke kompetencím vyhledávaným průmyslem. Konečně jde i o pomoc vládám při vytváření politiky sloužící rozvoji kompetencí týkajících se informačních a komunikačních technologií v Evropě.

Za tím účelem společnosti, které převzaly odpovědnost za tento projekt, začaly vyvíjet profily skupin povolání, specifické pro oblast svých hlavních činností a věnovaly jim webové stránky. Tyto profily skupin povolání zahrnují různé kategorie pracovníků, které průmysl informačních a komunikačních technologií potřebuje. Jde např. o techniky, vedoucí projektů, konzultanty, obchodníky, vzdělavatele apod. V profilech povolání jsou definovány osobnostní kvality, které tito pracovníci musí mít. Je jimi např. smysl pro tvořivost, schopnost komunikace, zájem o přírodní vědy a o matematiku. Webové stránky se pravidelně obnovují a doplňují informacemi o perspektivách zaměstnání a současném vývoji v odvětví. Zpočátku byly vytvořeny profily profesí zabývajících se vyspělými technologiemi, předpokládá se však, že práce budou pokračovat a zahrnou povolání všech úrovní ve všech odvětvích, protože specialisté na informační a komunikační technologie se uplatňují téměř všude.

➤ V rámci své **Nové strategie týkající se vytvoření nových trhů práce do roku 2005** Evropská komise vyhlásila, že v dubnu 2001 vytvoří komisi na vysoké úrovni, která se bude zabývat kompetencemi a mobilitou. Ta bude pověřena identifikací hlavních hybných principů a charakteristik nového evropského trhu práce. Bude se přitom soustřeďovat především na kompetence, celoživotní učení a profesní přípravu a na mobilitu. Na základě zprávy, kterou vydá v prosinci 2001, Komise předloží Evropské radě v roce 2002 akční plán.

➤ **Evropský řidičský průkaz na počítače – PCIE** (*Permis de conduire informatique européen*) byl poprvé zaveden ve Švédsku v srpnu 1996. Původ má však ve Finsku, kde Sdružení pro využívání informací začala vydávat takové průkazy v roce 1994. Průkaz byl zpočátku pojímán jako evropská norma kompetencí v oblasti informačních technologií. Nyní se má stát globální normou kompetencí v oblasti informačních technologií. Cílem je zvýšit úroveň znalostí o informačních technologiích, úroveň kompetencí všech obyvatel Evropy a světa potřebných pro využívání osobních počítačů a obecných informatických aplikací, zvýšit produktivitu zaměstnanců, kteří užívají počítače při své práci, zlepšit návratnost investic do informačních technologií. PCIE obsahuje sedm modulů a když se kandidát podrobí certifikaci, obdrží Evropskou kartu informatických kompetencí, v níž jsou uvedeny všechny údaje o proceduře certifikace. Projde-li úspěšně všemi sedmi moduly, získá Evropský řidičský průkaz na počítače. PCIE byl úspěšně zaveden ve 22 evropských státech. Velkého rozšíření dosáhl v severských státech, kde je u zaměstnavatelů i u zaměstnanců oblíbeným nástrojem certifikace. V četných zemích se PCIE využívá v rámci programů určených na pomoc marginalizovaným skupinám jako nástroj certifikace kompetencí, které získaly znevýhodněné osoby. Nadace PCIE ověřuje podmínky, za nichž lze průkaz získat, aby byla zajištěna rovnost přístupu k testování i pro fyzicky postižené osoby.

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Jednotlivé vzdělávací systémy definují základní kompetence různým způsobem. Některé kladou důraz na informační a komunikační technologie, cizí jazyky, způsobilost učit se. Jiné se zaměřují na způsobilost čtení, počítání a na ovládnutí informačních a komunikačních technologií. Další dávají přednost mezioborovým vědomostem (o životním prostředí, o občanství apod.), které usnadňují jednání, a postojům. Ve všech případech se základní kompetence zřetelně vztahují k realitě každodenního života.

Vzdělávací struktury se vyvíjejí a revidují své programy, aby mohly rozvíjet základní kompetence. Předmětem reformy jsou celé vzdělávací systémy nebo jejich významné části. V profesním poradenství, v podpůrných programech a při zjišťování potřeb kompetencí na trhu práce se využívají integrovanější postupy, často ve spolupráci se sociálními partnery.

1.1 Definovat nové základní kompetence a umožnit všem občanům je získat

Aktivity Evropské unie

Bylo vytvořeno nové učební prostředí, které podporuje individuálně orientované učení. V souvislosti s tím je nutno posilovat individuální formy učení a jejich flexibilitu, vytvářet modulové struktury, které umožní uznávat kratší úseky programů a usnadní studentům změnit vzdělávací dráhu. Vypracování osobního plánu profesní přípravy dovoluje lépe uspokojovat individuální potřeby a rozvíjet osobní kompetence. Tyto plány nabízejí vzdělávací zařízení nebo střediska profesní přípravy prostřednictvím „kontaktního učitele“. Na jejich vypracování a revizi se podílejí podniky, v nichž probíhá profesní příprava. Studenti mají možnost získat dvojí kvalifikaci nebo kvalifikaci částečnou.

Národní systémy profesní certifikace mají za cíl zajistit možnost volného pohybu pracovníků v Evropské unii a zlepšit zaměstnatelnost díky transparentnějším kvalifikacím. Usilují také o to, aby profesní příprava poskytovala potřebné kvalifikace a podněcovala nové formy organizace práce. Stálá certifikační komise a specializované technické komise jsou tripartitní, což zajišťuje těsný vztah ke světu práce. Specializované technické komise zřizované v jednotlivých odvětvích mají za úkol vymezovat profesní profily, vytvářet normy pro certifikaci, analyzovat profesní přípravu v příslušném odvětví a vydávat pro ni doporučení.

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Mezi základními kompetencemi zařazenými do vzdělávacích programů se často nachází kompetence ústní a písemné komunikace, čtení, počítání, týmové spolupráce, ovládnutí informačních a komunikačních technologií, řešení problémů, osvojení cizích jazyků.

Pozornost se zaměřuje na zavádění a vyjasňování cílů a standardů týkajících se jasně identifikovaných základních kompetencí.

Do povinných vzdělávacích programů jsou zařazována mezioborová témata, jako např. výchova k občanství, lidská dimenze práce, realizace projektů apod.

Uskutečňují se závažné modifikace vzdělávacích systémů, od povinného vzdělávání přes sekundární a vysokoškolské vzdělávání až po další odborné vzdělávání. Vytvářejí se nové studijní obory, staré se modernizují, celé vzdělávací cykly se nově vymezují.

Tento vývoj podporuje diverzifikaci nabídky, individualizaci přístupu ke vzdělávání, zavádění praktických stáží v podnicích, modularizaci, partnerství se svazy zaměstnavatelů a reprezentanty občanské společnosti, profesionalizaci vzdělávání (např. vysokoškolského vzdělávání zajišťovaného univerzitami).

Reformy někdy zavádějí plně integrovaná opatření, která sdružují vzdělávání, profesní přípravu, orientaci, zhodnocování kompetencí apod. a mají sloužit rozvoji lokálního hospodářství. Tato opatření se uskutečňují ve spolupráci se sociálními partnery a podniky.

V průběhu minulého desetiletí mnohé evropské země provedly změny ve vzdělávacích programech a přistoupily k reformám systémů profesní přípravy. Tyto změny byly motivovány snahou posílit schopnost jednat a měly dosáhnout rovnováhy mezi obecnými kompetencemi, sociálními kompetencemi a kompetencemi specifickými. Některé členské země zcela revidovaly systémy profesní přípravy a profesní přípravu založily na kompetencích. Základní programy jsou často koncipovány tak, aby vyváženě poskytovaly všeobecné vzdělání, obecné kompetence a specifické kompetence potřebné pro výkon určitého povolání nebo pro výkon zvláštních pracovních činností. Takový postup je částí projektu, jehož cílem je vytvořit široký základ pro celoživotní učení a pro rozsáhlý soubor kompetencí, které dovolují každému rozvíjet vlastní profesní kariéru.

1.2 Poskytnout druhou příležitost získat nové základní kompetence a otevřít volný přístup k digitální gramotnosti

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Programy druhé příležitosti jsou méně četné než činnosti směřující k všeobecné reformě vzdělávacích programů a systémů. Některé se soustřeďují na základní kompetence (čtení, počítání, někdy i alfabetizace), jiné umožňují vstup do profesní přípravy základní úrovně v různých odvětvích.

Iniciativy se zaměřují na určité cílové skupiny (nezaměstnaní, ženy bez kvalifikace, starší pracovníci apod.). Zvláštní pozornost se věnuje tomu, aby bylo možno zvládat přípravu společně s profesní činností (výkonem zaměstnání) nebo s plněním rodinných povinností, a proto jsou kurzy často modulární. Ověřují se experimentální formy profesní přípravy pro dospělé, které by měly motivovat ke vzdělávání v kvalifikačních programech. Cílem je zabránit traumatizaci vyvolávané tradičními formami vzdělávání a profesní přípravy (testy, zkoušky, abstraktnost obsahu, slabá spoluúčast učících se apod.)

V některých případech opatření k posílení profesní přípravy zahrnují distanční vzdělávání a vzdělávání prostřednictvím rozhlasu a televize, které mají podpůrnou funkci.

1.3 Sledovat a předjímat potřebné nové kompetence

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

V tomto směru bylo zjištěno jen málo iniciativ. Toto konstatování podporuje názor, že pokroku může být dosaženo až po vytvoření evropského systému prognóz. Vytvoření evropských scénářů rozvoje profesní přípravy³ je prvním krokem v tomto směru. Tyto scénáře je zapotřebí doplnit kvantitativními přístupy využívajícími srovnatelných metod a klasifikací, které by ponechávaly místo specifickému vývoji na národní a regionální úrovni.

Pokud nějaká opatření existují, tak jsou zaměřena na identifikaci budoucích potřeb kvalifikací, a to buď všeobecně nebo v určitých povoláních. Zjišťují povahu těchto kompetencí, intenzitu potřeby, její geografické rozložení apod. Tato opatření se snaží vyvozovat z provedených analýz důsledky pro programy vyššího sekundárního vzdělávání, pro vysokoškolské vzdělávání a pro počáteční profesní přípravu i pro další odborné vzdělávání.

2. Myšlenka č. 2: Více investic do lidských zdrojů

Aktivity Evropské unie

Společným posláním čtyř strukturálních fondů⁴ je „snížit rozdíly v životní úrovni, které existují mezi občany a regiony Evropské unie“. Evropský sociální fond – FSE je finanční nástroj, který dovoluje investovat do rozvoje lidských zdrojů. Funguje na základě principu společného financování, které má napomoci členským zemím dosáhnout cílů vymezených na základě dohody s Evropskou komisí. Tyto cíle se týkají hledání nových vhodných pracovních

³ Blíže o nich informuje Zpravodaj 6/2001 a 7-8 2001

⁴ Ke strukturálním fondům patří:

FSE - Fonds social européen (Evropský sociální fond)

FEDER - Fonds européen de développement régional (Evropský fond pro regionální rozvoj)

FEOGA - Fonds européen d'orientation et de garantie agricole (Evropský zemědělský poradenský a záruční fond)

IFOP - Instrument financier d'orientation de pêche (Finanční nástroj poradenství v rybářství)

příležitostí a boje proti nezaměstnanosti. Evropská unie vytvořila společný rámec pro zvýšení schopnosti členských zemí získávat nová pracovní místa a poskytovat je nezaměstnaným. Tím rámcem je **evropská strategie zaměstnanosti**. Každým rokem Evropská komise a členské země formulují soubor vůdčích linií, které se opírají o čtyři pilíře: zaměstnatelnost, podnikatelský duch, adaptabilita a rovnost příležitostí. Členské země promítají vůdčí linie do svých národních plánů činnosti týkajících se zaměstnání. Poslední akční program strukturálních fondů podtrhuje nezbytnost racionalizovat a integrovat opatření obsažená v národních plánech do činností Evropské komise v této oblasti. Ve shodě s referenčním rámcem plánu rozvoje lidských zdrojů pro léta 2000 – 2006 mají strukturální fondy podporovat vůdčí linie pro oblast zaměstnání, a to zvláště priority vymezené národními plány činnosti. Skutečnost, že jedna z vůdčích linií se týká celoživotního učení a profesní přípravy a že se tato linie objevuje znovu v souboru vůdčích linií pro rok 2001, zvyšuje možnost směřovat investice do celoživotního učení jednotlivců i do jeho infrastruktury, jako např. do zřizování místních vzdělávacích středisek a institucí poskytujících kompetence pro ovládnutí informačních a komunikačních technologií.

Od roku 2000 jsou prostředky Evropského sociálního fondu – FSE soustředěny do akcí, které na úrovni členských zemí umožňují realizovat evropskou strategii v oblasti zaměstnání. Největší část podpory rozvoje lidských zdrojů zajišťované Evropským sociálním fondem směřuje k plnění těchto pěti úkolů:

- rozvíjet aktivní politiku trhu práce, zvláště rozvíjet kompetence, odstraňovat propast mezi školou a prací, řešit problémy neadekvátnosti kompetencí a jejich uvádění v život;
- zvyšovat rovnost příležitostí všech vstoupit na trh práce a dávat přednost osobám nejvíce ohroženým sociálním vylučováním;
- podporovat a zlepšovat profesní přípravu, vzdělávání a poradenství v rámci politiky celoživotního učení a profesní přípravy;
- podporovat kompetentní, vzdělané a flexibilní pracovní síly;
- zlepšovat pomocí speciálních opatření přístup žen na trh práce včetně jejich profesní kariéry.

Finanční prostředky jsou určeny také na přizpůsobování a modernizaci struktur a systémů vzdělávání a profesní přípravy, včetně přípravy a obnovování kompetencí učitelů.

Vedle rozvoje lidských zdrojů jsou finanční prostředky určeny také na specifická opatření ve vzdělávání a profesní přípravě v oblastech, na které se zaměřuje strukturální fond. Je jimi zemědělství, lesnictví, rybolov, podpora malých a středních podniků a řemesel. Pro rozvoj telekomunikační infrastruktury byly vytvořeny speciální linky poskytující služby jednotlivcům i malým a středním podnikům, zaměřené na vzdělávání, výchovu a zapojování do sítí. Další prioritou je podpora podniků při zavádění technologií nepoškozujících životní prostředí. Podporují se také vzdělávací technologie.

Na operační úrovni jsou strukturální fondy pro léta 2000 až 2006 zaměřeny na podporu celoživotního učení v celé Evropské unii. V tomto období bude ze strukturálních fondů (které disponují 60 miliardami eur) vyčleněno přinejmenším 12 miliard eur na rozvoj celoživotního učení. Celoživotnímu učení věnují pozornost různé programy Evropských strukturálních fondů. Je to však jen část aktivit rozvíjených v rámci politiky celoživotního učení. Přístupy k celoživotnímu učení a jeho klasifikace v programech ESF jsou však velmi rozmanité. To může vést k podhodnocení skutečné míry podpory celoživotního učení, jak celkově, tak v jednotlivých členských zemích.

Podíl strukturálních fondů, určený pro politiku celoživotního učení a profesní přípravy se pohybuje mezi 8-10 %. Pro některé členské země není pomoc poskytovaná z prostředků strukturálních fondů pouhým doplňkem jejich aktivit v této oblasti, ale je hnací silou při tvorbě strategie celoživotního učení a profesní přípravy. Obecně lze říci, že vynakládané

prostředky odpovídají úrovni vzdělávání v členských zemích a jsou významnou součástí pomoci poskytované členským zemím, v nichž je úroveň vzdělávání nízká.

V programu Cíleného socioekonomického výzkumu (TSER) se v projektu známém jako *Further training funds as an impulse for new models of lifelong learning: integrated funding concepts* (Fondy pro další přípravu jako podnět pro nové modely celoživotního učení: koncepty integrovaného financování) zkoumá integrace existujících způsobů financování s formami celoživotního učení. Účelem je vyvinout nové koncepty zaměřené na celoživotní profesní přípravu jak zaměstnanců, tak nezaměstnaných, která by odpovídala konkrétním potřebám podniků ve vybraných odvětvích. Rotace zaměstnání – přípravy, vyzkoušená v Dánsku, byla rozšířena i do ostatních členských zemí díky síti Evropské unie *Job-rotation*, podporované strukturálními fondy v rámci iniciativy *Adapt*. Tato síť umožňuje některým pracovníkům využít placené dovolené na vzdělávání, protože je na jejich místech nahrazují nezaměstnaní, kterým se poskytuje profesní příprava na pracovišti.

Aktivita členských zemí Evropské unie (souhrn)

*Srovnávají-li se údaje o národních systémech uveřejněné v publikaci *Pohled na školství v ukazatelích OECD v posledních deseti letech*, lze pozorovat, jak slabý byl růst nákladů na vzdělávání. Ve skutečnosti se v některých případech přímé veřejné náklady na vzdělávání vyjádřené podílem na HDP snížily, ale rozdily byly vyrovnány růstem soukromých investic. Skutečnost, že v posledních deseti letech, v nichž evropské národní ekonomiky rostly, nedošlo k pozitivnímu vývoji, nedává naději, že by bylo možno v nejbližší budoucnosti očekávat významný růst nákladů. Proto je nutno dbát na efektivní vynakládání finančních prostředků a rozdělovat náklady rovnoměrně mezi všechny partnery.*

Snahu financovat nové oblasti celoživotního učení, například předškolní výchovu, doprovází redukce rozpočtu ostatních oblastí vzdělávání, zvláště vysokoškolského vzdělávání a profesní přípravy. Pokusy podnítit zaměstnavatele a jednotlivce k tomu, aby více investovali do vzdělávání, zvláště do takového, které má vztah k zaměstnání, jsou zřetelné. Byla přijata četná opatření spočívající v daňových úlevách a ve čtyřech zemích se ověřují individuální účty na vzdělávání, které mají podnítit jednotlivce k tomu, aby začali spořit ve fondech podobných fondům penzijním a z úspor financovali své další vzdělávání. První výsledky zjištěné Cheesemanem v anglickém hrabství Gloucestershire jsou uspokojivé: 68 % majitelů účtů se po ukončení povinné školní docházky nikdy neúčastnilo formální profesní přípravy a 73,5 % z nich má měsíční příjem nižší než 23.700 eur. Přesto je třeba dbát na to, aby této iniciativy nevyužívali bohatí na úkor chudých.

Jedním z cílů Evropského sociálního fondu pro období 2000 – 2006 je investovat do infrastruktury vzdělávání a profesní přípravy a do napojení na informační a komunikační technologie. Podobně iniciativa eLearning podněcuje členské země k tomu, aby investovali do napojení na tyto technologie. Lepší propojení mezi financováním z evropského sociálního fondu a národními akčními plány při formulaci řídicích linií zaručí podporu opatřením ve prospěch vzdělávání určeným k posílení zaměstnatelnosti, adaptability, rovnosti příležitostí a podnikatelského ducha evropských lidských zdrojů.

Všechny členské země již přijaly různá opatření týkající se dovolené zaměstnanců pro profesní přípravu. V četných zemích byly vytvořeny určité mechanismy pro financování těchto dovolených. Statistiky týkající se využívání nejsou snadno dosažitelné, ale některé ukazatele naznačují, že nabízené možnosti nejsou plně využívány. Je to patrně spojeno s finančními obětmi, které musejí účastníci vzdělávání přinášet, a to zvláště ti, kteří mají závazky ke svým rodinám a kteří se musejí vzdát části svých příjmů. Jistého pokroku bylo dosaženo tím, že nyní mohou dovolenou na profesní přípravu získat i ti, kdo pracují na základě různých druhů pracovních smluv. Za jistých okolností mohou těchto výhod využívat i nezaměstnaní, kteří nejsou nuceni svou přípravu předčasně ukončit, když je jim nabídnuto zaměstnání.

Stále více podniků zpracovává plány rozvoje kompetencí svých zaměstnanců a mnohé z nich začínají brát v potaz lidský kapitál ve svých bilančních úvahách. Zatím je však k dispozici málo informací o těchto záležitostech. Je možné, že druhé evropské šetření o dalším profesním vzdělávání v podnicích (Continuing Vocational Training Survey - CVTS) uskutečněné v roce 2000 tyto aktivity osvětlí více.

Tématem třetí zprávy o výzkumech odborného vzdělávání a profesní přípravy plánované na léta 2002 – 2003 budou důsledky sociálních, ekonomických a technologických změn na požadavky týkající se vědomostí a kompetencí a důsledky profesní přípravy nejen pro výkony jednotlivců a podniků, ale i pro výkonnost celé ekonomiky. Je možné, že se otázka sociálního a ekonomického prospěchu vyplývajícího ze vzdělávání a profesní přípravy stane v rámci této zprávy předmětem hlubokého zkoumání.

To co se zdá nejdůležitějším a nejužitečnějším pro rozvíjení finančních mechanismů, je shromáždění většího množství informací o účinnosti různých způsobů celoživotního učení, a to i z hlediska jejich financování. Mnoho různých přístupů, které jsou uváděny v národních zprávách, je nových a vyžadují pečlivé zhodnocení z hlediska možnosti využití. Zároveň je zapotřebí povzbuzovat členské země k tomu, aby si vyměňovaly informace o různých přístupech k financování celoživotního učení a o jejich hodnocení.

2.1 Zvýšit investice do celoživotního vzdělávání a profesní přípravy a do rozvoje lidských zdrojů

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Ve všech členských zemích Evropské unie jsou hlavním zdrojem pro financování počátečního, sekundárního i postsekundárního vzdělávání veřejné fondy. Ve společnosti znalostí by měl každý občan ovládat „digitální kulturu“. Evropská rada na svém zasedání v Lisabonu (2000) vyhlásila iniciativu eLearning. Jejím smyslem je mobilizovat vzdělávací a kulturní instituce k tomu, aby požadavek „digitální kultury“ realizovaly. Některé ze základních cílů této iniciativy spočívají ve vytváření infrastruktury vzdělávacích systémů umožňující, aby všichni občané mohli získat kompetence potřebné pro život ve společnosti znalostí, zvláště kompetence spojené s informačními a komunikačními technologiemi a s Internetem. Do roku 2003 by se měla žákům i učitelům poskytnout široká „digitální kultura“. To vyžaduje investice do vybavení škol, do vzdělávání vyučujících, do multimediálních služeb. Četné země tuto výzvu přijaly a investují do infrastruktury i do přípravy personálu vzdělávacích zařízení (viz i Myšlenka č. 3).

2.2 Rozvíjet podniky, odstraňovat překážky, povzbuzovat jednotlivce i podniky k investování

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Veřejné zdroje jsou obvykle hlavním zdrojem financování zaměřeného na určité skupiny, jako např. na nezaměstnané nebo na osoby se vzděláním zvláště nízké úrovně. Většina diskusí o celoživotním vzdělávání a profesní přípravě se zaměřuje na růst možností učení pro dospělé. Úroveň tohoto růstu se nesnadno kvantifikuje, protože existují různé kontexty učení, potřeby populace jsou mimořádně rozrůzněné a nadto je k dispozici málo kvantitativních údajů o nabídce a podstatná část vzdělávání dospělých probíhá v soukromých zařízeních. Je velmi

pravděpodobné, že v delším časovém období zahrnou otázky financování zdroje určené pro celou oblast učení⁵.

Všechny země zajišťují minimální úroveň vzdělávání a profesní přípravy, které se realizují v době povinné školní docházky ve vzdělávacích systémech financovaných státem. Jinak je tomu v případě celoživotního vzdělávání a profesní přípravy. Některé země (Francie, Belgie) zaručují všem dospělým právo na přístup ke vzdělávání díky dovolené na vzdělávání. Jiné vymezily minimální úroveň kvalifikace, kterou by měli získat všichni (Nizozemsko). Velká Británie stanovila výkonové cíle pro různé úrovně vzdělání. Jinými slovy řečeno, koncept celoživotního vzdělávání a profesní přípravy, tedy co lze očekávat od realizace jejich cílů, závisí na podmínkách v jednotlivých zemích. Mnoho aspektů celoživotního vzdělávání se týká toho, zda stačí rozšířit struktury vzdělávání a profesní přípravy nebo zda je zapotřebí je reformovat. Tyto otázky zahrnují nejen „změnu kontinuity“, ale i úvahy o prostředcích, „jak to dělat lépe“. Zavedení struktury celoživotního učení, nabízející rozmanité možnosti pro všechny, závisí na mnoha okolnostech, takže otázka zdrojů není příliš jasná. Například pojetí učení, které zahrnuje všechny aspekty života (lifewide learning), v němž se uznávají i neformálně získané vědomosti, a nové přístupy k učení, jako např. eLearning, ovlivňují výši nákladů na vzdělávání.

Vzdor těmto nejistotám Evropská unie poskytuje mnoho příkladů politiky financování vzdělávání a profesní přípravy, která se snaží zmírnit překážky a podnítit jednotlivce i podniky k tomu, aby investovali do přípravy, a to pomocí takových způsobů financování, které spočívají na partnerství. Nejobecnějším příkladem je vzdělávání na základě učební smlouvy.

2.3 Rozvíjet podmínky pro flexibilní práci, která poskytuje čas na učení

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Zřídka kdy se otázka zdrojů týká jen problematiky financování. Důležitý je i čas na učení. Příkladová slova, že čas jsou peníze, je platné zvláště v podmínkách, kdy se učení realizuje při produktivní práci. Čas je doplňkovým zdrojem, který umožňuje přístup k učení. Opatření, která umožňují získat dovolenou na vzdělávání, jsou důležitá proto, že poskytují jednotlivcům čas na vzdělávání. Některá opatření jsou doplněna daňovými úlevami, takže odstraňují zároveň obě překážky – časové a finanční. Všechny členské země se snaží rozvíjet politiku dovolených na vzdělávání spočívající buď na legislativních opatřeních, nebo na dobrovolnosti, přičemž se zdůrazňují očekávané výhody spočívající ve zvyšování produktivity práce, ve zlepšování schopnosti konkurovat a v dlouhodobém růstu.

2.4 Určit ekonomický a sociální prospěch z celoživotního vzdělávání a profesní přípravy

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Na zajištění celoživotního vzdělávání a profesní přípravy se musí podílet sociální a ekonomičtí partneři, vlády, zaměstnavatelé i jednotlivci. K sociálnímu a politickému konsensu o významu investování do lidských zdrojů a o zárukách za ně lze dospět jen tehdy, když jsou zřetelné výhody takového investování, a když je jasné, jaké výdaje by vznikly, kdyby k investování nedošlo. Vlády se musí postarat o to, aby obhájily své rozpočty před voliči. Podobně i sociální partneři musí obhajovat svá rozhodnutí týkající se rozpočtů před

⁵ Mnohé členské země EU se rozhodly upravit financování povinného vzdělávání. Z četných aspektů těchto úprav lze zmínit tendenci k decentralizaci, ke zvyšování autonomie vzdělávacích zařízení a k zvýšení transparentnosti nákladů na vzdělávání. Podrobněji viz Questions clés de l'éducation (volume 2), Le financement et la gestion des ressources dans l'enseignement obligatoire. Évolution des politiques nationales. Eurydice 2001.

zaměstnavateli a akcionáři podniků. Také jednotlivci musí mít jasno v tom, zda chtějí přispívat do podpůrných fondů na vzdělávání. Investování musí přinášet zisk, ať je již vyjádřen v ekonomických, sociálních nebo osobnostních termínech. (To znamená, že musí přinášet prospěch buď celé ekonomice, nebo organizaci či jednotlivci.) Kritériem, podle něhož se rozhoduje o investování, je rentabilita s přihlédnutím k tomu, že zdroje jsou malé a mohou být využity jiným způsobem.

Aby se celoživotní vzdělávání a profesní příprava staly skutečností, je důležité mít dost informací jak o ziscích, které z nich vyplývají, tak o těch, kdo jich využívají. Měření těchto zisků je však obtížné, zvláště proto, že existuje široká škála vzdělávacích aktivit, a proto, že rozhodování jednotlivců je ovlivňováno mnoha různými činiteli.

Hodnocení růstu investic do dalšího vzdělávání a celoživotního učení nelze provádět izolovaně. Nedostatek přesných a věrohodných informací o zisku z investování do lidského kapitálu je jedním z hlavních důvodů, proč se pro měření tohoto zisku využívají i jiné ukazatele.

Jedním z prostředků, jak brát při investování ohled na zájmy akcionářů, je sestavování bilancí lidského kapitálu. Aby však bylo možno využívat konceptu lidského kapitálu, je pro to nutno vytvořit vhodný teoretický a metodologický rámec. Mezinárodní organizace a většina vlád se ještě jasně nevyjádřily k otázkám standardizace použitelných nástrojů, i když je již vyzkoušely. Vlády a sociální partneři skandinávských zemí a vláda Nizozemska zaujaly pozici, která je orientována na účastníky vzdělávání. Zdá se, že se budou rozšiřovat rámcové postupy tvorby bilance lidského kapitálu založené na minimu standardizovaných indikátorů. Tyto rámcové postupy nebudou závazné, zvláště ne v dohledné době, ale budou podporovány finančními a politickými stimuly.

Některé studie se pokusily kvantifikovat makroekonomický a sociální přínos investování do vzdělávání a profesní přípravy. Předpokládají, že investování do základního vzdělávání sníží náklady vyvolávané kriminalitou, nezaměstnaností a zdravotní péčí. Počet proměnných souvisejících s touto kvantifikací a srovnání modelů výpočtů s ostatními metodami ukazuje, že politické rozhodování nemůže být vědecky přesné. Je ostatně možné klást otázku, zda lze takové výpočty provádět, když cíle celoživotního vzdělávání a profesní přípravy přesahují finanční dimenze. Problematický je tradiční způsob, jímž se hodnotí rentabilita investování jednotlivce do celoživotního vzdělávání prostřednictvím předpokládaných příjmů v průběhu celého života. Tyto výpočty ukazují, že pro některé jedince vede vzhledem k okolnostem investování ve vyšším věku spíše ke snížení celoživotních příjmů než k jejich zvýšení.

3. Myšlenka č. 3: Inovace ve vzdělávání

Aktivity Evropské unie

V současné době vznikla v Evropské unii i v jednotlivých členských zemích řada iniciativ směřujících k zvýšení úrovně kompetencí učitelů. Na evropské úrovni jde o iniciativu **eLearning**, jejímž cílem je připravit učitele k využívání informačních a komunikačních technologií a urychlit jejich napojení na síť.

Prostřednictvím programu Sokrates (Erasmus) Evropská unie podporuje **Tematickou síť pro učitele**. Projekty, které vznikly v rámci této sítě, posilují zájem o určitý vyučovací předmět a o některé otázky obecného zájmu evropské dimenze (včetně otázek týkajících se administrativy). Usnadňují spolupráci mezi fakultami univerzit, učitelskými organizacemi, profesními sdruženími a ostatními partnery. Cílem tematické sítě pro vzdělávání učitelů (*Thematic Network in Teacher Education - TNTE*) je vytvořit nadnárodní flexibilní a mnohojazyčné fórum pro studium, analýzu a rozvoj vzdělávání učitelů, které by spojovalo co

největší počet univerzit a ostatních vhodných institucí. V současnosti je v TNTE zapojeno více než 150 partnerů. Jde o partnery ze všech členských zemí Evropské unie, z Norska, Islandu, ze Švýcarska a ze Spojených států. Podporuje ji také skupina Compostela a Národní sdružení pro výzkum vzdělávání v Německu a v Anglii. Cílem TNTE je vytvořit stálou flexibilní strukturu, která umožní posílit a zlepšit spolupráci a výměnu informací, a současně i zdůraznit a posílit evropskou dimenzi v přípravě učitelů. Jde o demokratickou strukturu. TNTE se snaží vytvořit fórum pro šíření myšlenek, zpráv, projektů a ostatních forem spolupráce prostřednictvím Internetu a prostřednictvím mnohojazyčných webových stránek, jejichž obsah se soustavně rozšiřuje (diskusní skupiny, stálé konference, zapojování nových jazyků apod.). Klíčovým strategickým cílem TNTE je využít nové technologie pro usnadnění komunikace a výměnu myšlenek. TNTE bude také poskytovat příležitost pro hodnocení situace v této oblasti a pro posuzování toho, jaké jsou přínosy a jaká jsou omezení využití informačních technologií v členských zemích Evropské unie. Předpokládané dílčí projekty zahrnují:

- rozvoj inovačních strategií spolupráce mezi organizacemi pro přípravu učitelů a vzdělávacími systémy v Unii i v regionech;
- rozvoj inovačního systému přípravy učitelů spočívajícího na otevřeném a distančním vzdělávání;
- zlepšení kvality přípravy učitelů a rozvoj postupů popisu a hodnocení programů pro vzdělávání učitelů v členských zemích Evropské unie;
- alternativní strategie analýz a srovnávání systémů přípravy učitelů;
- profesionalita a flexibilita, decentralizace a postavení profesní přípravy, národní identita a příprava učitelů;
- vzdělavatelé učitelů a vypracování politiky;
- vztahy mezi počáteční přípravou učitelů, programy přípravných stáží a přípravou učitelů v průběhu jejich zaměstnání.

Evropská komise uložila síti EURYDICE, aby vypracovala **studii o přitažlivosti, profilu a obsahu učitelského povolání**. Národní oddělení EURYDICE budou pro tuto analýzu poskytovat základní informace. Pro shromáždění národních údajů potřebných pro zkoumané otázky byly ve spolupráci s národními odděleními vypracovány dotazníky. K těmto dotazníkům jsou připojeny definice a přesné pokyny, aby byla zajištěna srovnatelnost zjišťovaných údajů.

Ve studii bude provedena historická a kontextová analýza vývoje situace. Jejím účelem je podpořit a doplnit popisnou analýzu historickým a kontextovým rámcem, který umožní lépe porozumět probíhajícím změnám, nynějším diskusím o reformách i smyslu změn a sledovaným cílům. Zhruba řečeno, jde o to,

- popsat a vysvětlit nynější reformy spojené se sledovanými otázkami a s vybranými ukazateli;
- popsat politický, sociální, ekonomický a demografický kontext, aby bylo možno lépe porozumět smyslu zjišťovaných tendencí;
- představit výsledky národních šetření, které umožnily měřit závažnost jednotlivých problémů i příčiny a následky uskutečněných reforem.

Národní účast na této analýze zajišťují odborníci vybraní příslušnými zeměmi v úzké spolupráci s členy výboru programu Sokrates. Seznam hlavních otázek byl připraven podle jejich záměru.

Studie bude sledovat počáteční profesní přípravu, přechod do zaměstnání, nabídku učitelů, profesní přípravu v průběhu zaměstnání, platy, podmínky služby a kariérní postup. Analýza se soustřeďuje na povinné sekundární vzdělávání. Studie se bude týkat pouze učitelů zaměstnaných ve veřejném sektoru, tedy těch, kteří působí v zařízeních přímo kontrolovaných

státem. Zjišťované údaje budou vypovídat o situaci v roce 2000/2001, historický rámec zahrne uplynulých 25 let. Studie obsáhne údaje o 30 zemích.

TTnet (*Training of Trainers Network*) je komunikačním fórem Evropské unie, které umožňuje spolupráci a expertní posuzování v oblasti přípravy učitelů pro profesní přípravu. Tuto síť zřídil v roce 1998 Cedefop. Spojuje národní síť institucí a organizací zabývajících se přípravou učitelů. Sleduje dva cíle:

- na národní úrovni podporovat rozvoj kompetencí učitelů, kteří jsou považováni za klíčový činitel ovlivňující kvalitu systému profesní přípravy;
- na mezinárodní úrovni usnadnit dialog směřující k tomu, aby se profesionalizace učitelů stala zvláštní součástí evropské politiky profesní přípravy.

Změny, které ovlivňují úkoly a kompetence učitelů mají strategický význam, zvláště když je patrné, že členské země chtějí přehodnotit status učitelů. Proto TTnet věnuje pozornost třem oblastem:

- inovacím v procesu změn povolání učitele v systému profesní přípravy, které lze považovat za přenositelné;
- tutorství, které je chápáno jako východisko pro vypracování evropské politiky sledující přehodnocení profesního statusu učitelů;
- změnám profesní role učitelů.

Diskuse, které proběhly v rámci TTnet se soustřeďovaly na tři možné dimenze modifikace role a kompetencí personálu zajišťujícího odborné vzdělávání a profesní přípravu:

- rozvoj organizací odborného vzdělávání a profesní přípravy,
- význam připisovaný kompetencím a neformálnímu učení;
- důsledky nových informačních a komunikačních technologií.

Mezinárodní dimenzi sítě řídí a koordinuje Cedefop, který má v diskusích zajišťovat „evropskou přidanou hodnotu“. Činí tak různým způsobem: vydává studie o „horizontálních“ tématech, které doplňuje speciálními publikacemi, pomáhá vymezovat strategie Evropské unie týkající se přípravy učitelů, zajišťuje vzestup úrovně sítě (www.trainingvillage.gr).

Aktivita členských zemí Evropské unie (souhrn)

Memorandum Evropské komise o celoživotním vzdělávání a profesní přípravě neotevřelo diskusi o tom, co lze považovat za inovace v celoživotním vzdělávání a profesní přípravě. Neděje se to ani zde. Výraz se chápe v nejširším slova smyslu tak, jak se užívá v každodenní praxi profesní přípravy.

Evropská spolupráce přináší již řadu let dobré výsledky, zvláště díky programům Sokrates a Leonardo da Vinci. Iniciativy členských zemí sledují dva specifické směry: všeobecnou modernizaci systémů a přijímání opatření ve prospěch zvláště zranitelných občanů.

V prvním případě se zdůrazňuje flexibilita profesní přípravy a využívání informačních a komunikačních technologií. Jejich vliv se projevuje v úrovni přístupnosti – a to buď v podobě informace o tom, co vše je k dispozici, nebo v podobě přímo dostupné nabídky, bez ohledu na geografické podmínky. Umožňuje nezávislé vzdělávání a samostatnou evaluaci jeho výsledků. Když je to v souladu s pedagogickým postupem, může podněcovat kritického ducha tím, že otevírá přístup k mnoha pramenům informací. Vymezení kritérií kvality pro výběr vhodných pedagogických cílů je ještě omezené, stejně jako je omezený počet studií o evaluaci přijímaných opatření.

Pokud jde o zvláště zranitelné občany, doporučuje se v systémech profesní přípravy individuální a flexibilní přístup k nim. Uskutečňuje se na pokročilé úrovni a snaží se postihnout všechny druhy nesnází (kognitivní, psychické, sociální, ekonomické), s nimiž se sledované skupiny občanů potýkají. Používá se celé škály postupů k tomu, aby se dosáhlo trvalého úspěchu odpovídajícího zdrojům, které jsou k dispozici.

Příprava učitelů je podstatným prvkem, který podporuje tento vývoj. Informační a komunikační technologie zaujmají i zde významné místo, a to jak předmět přípravy (nejčastěji jde o jejich technickou stránku), tak i jako prostředek podpory komunikace mezi učiteli (sítě, diskusní skupiny). Iniciativy, které se týkají mistrů a instruktorů jsou méně časté než ty, které se týkají učitelů.

3.1 Rozvíjet systém kvality zaměřený na učící se a přizpůsobený různým cílovým skupinám

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Vzdělávací zařízení se sdružují, aby mohla lépe odpovídat na diferencované požadavky skupin učících se. Vzdelávací programy se zpracovávají v široké spolupráci. Zavádějí se „měkké“ programy vzdělávání a profesní přípravy, které umožňují přerušovat vzdělávání, vstupovat do zaměstnání a opět se ke vzdělávání vracet.

Metody a programy vzdělávání se stále více individualizují, zvláště pokud jsou určeny pro mladé nebo pro dospělé, kteří již poznali neúspěch při školním vzdělávání i v zaměstnání. Tato individualizace se považuje buď za dočasné opatření, když je třeba vyplnit určité mezery ve vzdělání, nebo za opatření trvalé, když je zapotřebí vyřešit některé kritické situace. V rámci programů je vyhrašován velký prostor pro získávání praktických zkušeností, ale nejsou zanedbávány ani teoretické vědomosti, které se spojují s řešením praktických problémů. Rozšiřuje se učení na pracovišti (workplace learning).

Výsledky zavádění „měkkých“ programů, individualizace a respektování přání učících se vedou i ke zvýšení motivovanosti účastníků profesní přípravy. Výměnné pobyty – jak v rámci mateřské země, tak v rámci Evropské unie – diskusní skupiny, samostatná evaluace, zavádění tutoriátu, přizpůsobování programů potřebám trhu práce, podpora vstupu do aktivního života, sociální a psychologická pomoc apod., to jsou projevy snahy získat občany pro vzdělávání a profesní přípravu a udržet je při nich.

Na úrovni jednotlivých vzdělávacích zařízení se přijímají specifická opatření, která by podporovala učitele při vytváření a osvojování inovativních postupů. Vytváří se specifické orgány (výbory expertů, národní rady apod.), jejichž úkolem je řešit problémy na teoretické úrovni.

3.2 Vytvořit metody vzdělávání a profesní přípravy založené na informačních a komunikačních technologiích

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Informační a komunikační technologie jsou významným nástrojem pro vytváření „měkkých“ programů a opatření, které jsou individualizovány a mohou motivovat žáky. Poskytují možnost nabízet širší škálu kurzů přesahujících určitou lokalitu. Školy, vysokoškolské instituce a knihovny proto podnikají kroky, aby získaly počítače a připojení k Internetu. Doprovodná opatření zahrnují poskytnutí e-mailových adres administrativnímu personálu, učitelům a žákům. I když projektů na podporu těchto zařízení přibývá, je neskutčné posoudit, jaký to bude mít vliv na pedagogický proces.

Vzdělávací obsahy podporované elektronickými prostředky ještě nejsou příliš běžné. Pro jejich tvorbu vznikají specializovaná výzkumná pracoviště. V lepším případě tyto práce provázejí snahy o vytvoření evaluačních kritérií a kritérií výběru, které by mohly zaručit kvalitu pedagogických nástrojů, jež jsou k dispozici učitelům a vzdělávajícím se.

Kromě operací sloužících k rozvoji logistického zabezpečení pedagogického procesu a vývoje vzdělávacího software se informačních a komunikačních technologií využívá i

k inventarizaci pedagogických prostředků a programů a k vytváření sítí pro učitele. Usnadňují i rozvoj strategií individuálního učení, které spočívají na odpovědnosti učících se.

3.3 Vymezení nové role učitelů a mistrů profesní přípravy

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Učitelé, mistři profesní přípravy a ostatní pedagogický personál se zúčastňuje speciální přípravy, zvláště v oblasti informačních a komunikačních technologií, které poskytují specializované instituce. Například ve vysokoškolském vzdělávání jsou učitelé školeni k tomu, aby byli schopni věnovat se různým skupinám učících se, rozdělených podle úrovně předchozího vzdělání i podle potřeb.

Informační a komunikační technologie jsou předmětem vzdělávání samy o sobě a zaštiťují je kampaně, které mají za úkol zvyšovat povědomí o nich. V některých systémech jsou učitelé informatiky připravováni tak, aby mohli podporovat rozvoj a údržbu sítí ve školách a aby mohli pomáhat ostatním učitelům, kteří nejsou specialisty v této oblasti.

V systémech, které trpí nedostatkem vyučujících, se rozvíjí činnosti, jejichž cílem je získat nové pracovní síly. Probíhá revize přípravy učitelů, pracovních podmínek, motivačních programů, které mají upoutat veřejnost a upozornit na potřebu dalšího vzdělávání apod.

Reforma přípravy učitelů často nestačí na to, aby zajistila jejich novou roli. Je nutné přijímat opatření sledující změnu práce vzdělávacích zařízení, jako např. opatření k posílení jejich autonomie nebo opatření umožňující těsnější spolupráci mezi učiteli působícími na různých úrovních vzdělávacího systému.

Iniciativy rozvíjené ve prospěch mistrů profesní přípravy nejsou četné, přes opatření směřující k formálnímu upevnění profesního statusu jejich povolání.

4. Myšlenka č. 4: Oceňování učení

Aktivity Evropské unie

Aktivity, které vyvíjí Evropská unie, přispívají k tomu, že roste vnímavost veřejnosti a odpovědných politiků k otázkám týkajícím se uznávání neformálně získaných způsobilostí. Bílá kniha Evropské komise Vyučování a učení: cesta k učící se společnosti (1995) umožnila jasně definovat otázku a podpořila procesy probíhající na národní a oborové úrovni. Programy, které byly následně založeny (zvláště Leonardo da Vinci a *Adapt*), vyvolaly a financovaly nové aktivity. Evropská unie nezasahuje přímo do činností snažících se rozvíjet národní systémy, ale podílí se na zvyšování zájmu o tuto otázku a zároveň poskytuje praktickou podporu metodologickým a institucionálním experimentům. Nelze říci, že by specifická strategie Bílé knihy zaměřená na evropské normy a na evropský model **osobního průkazu kompetencí** již byla uvedena v život. Jedna z významných překážek spočívá v heterogenitě definovaných cílů, což neodpovídá počáteční koncepci úkolu. Z jedné strany byl osobní průkaz kompetencí chápán jako sumativní opatření usilující o nový a flexibilnější způsob prokazování kvalifikací a kompetencí. Z druhé strany se tato iniciativa pokoušela rozvíjet nové metodologie evaluace, jejichž cílem bylo identifikovat a využít širší základny kompetencí; jinými slovy řečeno, šlo o podporu kognitivního procesu.

Programy **Leonardo da Vinci** a **Sokrates** umožnily financovat mnoho projektů snažících se rozvíjet nástroje automatizované evaluace, a to ve třech oblastech definovaných Bílou knihou:

- základní kompetence,
- odborné a profesní kompetence,

- klíčové kompetence.

V jedné zprávě, kterou v roce 1998 Evropské komisi předložila instituce *Guildford Educational Services*, se po prozkoumání iniciativ v této oblasti dochází k závěru, že je nesnadné vyvíjet testy podporované počítačem, které by byly validní a spolehlivé v řadě zemí, protože je nesnadné definovat společnou základní část obsahu vyhovující všem.

Evropský řídičský průkaz na počítače – PCIE⁶ je dobrým příkladem specifického přístupu zaměřeného na úkol nebo na technologii. Úspěch této strategie založené na jasném vymezení evaluované oblasti a na účinné institucionální struktuře vybízí k úvahám o budoucích strategiích. Tento typ testů se týká oblasti, kterou lze snadno měřit objektivním způsobem (dobře/špatně), ale nepostihuje klíčové kompetence týkající se především komunikace, spolupráce a řešení problémů (viz i Myšlenku č. 1).

Evropský systém přenosu kreditů (ECTS) zajišťuje akademické uznávání výsledků studia dosažených v zahraničí. Tím, že poskytuje detailní informace o programech a o jejich vhodnosti pro uplatnění po získání diplomu, vede k transparentnosti studijních programů. Dovoluje také univerzitám rozhodovat o uznávání dosažení akademického stupně, a to díky dohodám, které se týkají obsahu studia v zahraničí. Ty se uzavírají mezi studentem a vzdělávacími zařízeními jeho mateřské země na jedné straně a zařízeními v zahraničí na straně druhé. Tento systém působí v členských zemích a byl přijat i zeměmi usilujícími o přijetí do Evropské unie. Pokud jde o rozšíření systému ECTS v rámci celoživotního vzdělávání a profesní přípravy, Evropská komise (Generální ředitelství vzdělávání a kultury) vytvořila řídicí výbor, který má za úkol prostudovat možnost přetvořit tento systém v **Evropský systém kreditů (European Credit System)**, který by dovoľoval shromažďovat kredity i v rámci celoživotního vzdělávání a profesní přípravy. To by znamenalo, že lze shromažďovat kredity v rámci vzdělávání, profesní přípravy a zdokonalovací profesní přípravy a uplatňovat je při dalším vzdělávání a profesní přípravě. **Boloňská deklarace** zmiňuje výslovně zavádění Evropského systému kreditů, stejného jako je ECTS. Vyjadřuje přesvědčení, že „kredity by bylo možno získávat i vně systému vysokoškolského vzdělávání, včetně celoživotního vzdělávání, pokud je toto vzdělávání uznáváno příslušnými vysokoškolskými institucemi“. Tato záležitost bude převzata do programů Sokrates, Leonardo a Mládež.

V listopadu 1998 bylo z iniciativy Cedefop a Evropské komise vytvořeno **Evropské fórum pro transparentnost kvalifikací**. To formulovalo mnohá doporučení realizovaná členskými zeměmi.

Doplňk certifikátu, doporučený Fórem, se snaží prosadit normalizovanou podobu dokumentu prokazujícího, které kompetence a vědomosti získal jeho držitel, a vytvořit mechanismus umožňující vydávat spolu s každým oficiálním národním certifikátem doplněk k němu vystavený v jazyce příslušné země, který by mohl být, na základě dobrovolnosti, přeložen do jiných řečí Evropské unie. Doplněk certifikátu má jednotnou evropskou úpravu. Je to jeden z nástrojů, který umožňuje zvýšit transparentnost profesních kompetencí a pomoci tak těm, kteří hledají zaměstnání v Evropě. Mohl by také napomoci zaměstnavatelům k tomu, aby lépe porozuměli profesním certifikátům vydaným v jiné zemi. Vzor doplňku byl přeložen do jedenácti jazyků.

Fórum také doporučilo, aby se členské země Evropské unie a země Evropského hospodářského prostoru připojily k iniciativě nazvané **národní referenční střediska**, jejímž cílem je:

- mít k dispozici celkový přehled o národních informačních zdrojích postihujících strukturu a obsah systémů profesní přípravy a možnosti jejich využití,

⁶ Též ECDL – European Computer Driving Licence

- aktivně spolupracovat s institucemi a evropskými informačními sítěmi na bilaterálním i multilaterálním základě,
- dodávat jednotlivcům, institucím, zaměstnavatelům a referenčním střediskům v ostatních zemích informace podporující nadnárodní mobilitu a transparentnost kvalifikací,
- podporovat realizaci doporučení Fóra na národní úrovni, zvláště těch, která se týkají doplňku certifikátu (i když nejde přímo o instituce, které doplňky formulují a vydávají).

Deset členských zemí již přijalo praktická opatření k tomu, aby v nich vznikla národní referenční střediska. Fórum pokračuje v práci a vytvořilo pracovní skupinu, která má připravit půdu pro to, aby bylo možno do plánu činnosti zařadit ty, které se týkají transparentnosti způsobilostí získaných neformálními způsoby.

Na základě rozhodnutí Evropské rady z 21. prosince 1998, které podpořilo rozšiřování přístupu k alternačním formám profesní přípravy, byl dnem 1. ledna 2000 zaveden **Europass – Profesní příprava**. Tento pas profesní přípravy sleduje dva cíle: definovat principy týkající se obsahu a kvality, které reprezentují evropský přístup k profesní přípravě realizované v cizině, a zvýšit její transparentnost. Dokument obsahuje údaje o stážích, o profesní přípravě jejíž části byly absolvovány v zahraničí (o institucích, v nichž příprava probíhala, o tutorech apod.) Organizacím, které vysílají své učně a žáky do zahraničí v rámci evropských stáží, vydávají Europass národní kontaktní střediska. Ta byla zřízena ve všech patnácti zemích Evropské unie a ve třech zemích Evropského hospodářského prostoru. Evropské webové stránky obsahují informace o těchto kontaktních střediscích a nabízejí informace o možnostech přijetí ke stážím.

Na základě závěrů Lisabonské schůze Evropské rady, které hovoří o vytvoření **společného evropského formuláře curricula vitae** vytvořila Evropská komise v rámci Evropského fóra pro transparentnost skupinu expertů, jejímž úkolem je prozkoumat tuto záležitost, těsně spojenou s obecnějšími politickými otázkami týkajícími se transparentnosti kvalifikací a mobility.

Společný formulář curricula vitae by měl pomoci jednotlivcům k tomu, aby mohli co nejefektivnějším způsobem informovat potenciální zaměstnavatele doma i v zahraničí o svých diplomech, kompetencích a zkušenostech. Formulář klade důraz na obsah a profil osobních kompetencí a umožní jejich správné posouzení. Společný formulář curricula vitae bude mít dvě základní formy: tradiční podobu („papírové“ nebo „elektronické“) přílohy k žádosti o přijetí do zaměstnání, podobu „vstupu do databáze lidí hledajících zaměstnání“. Tato druhá forma již byla zavedena v některých členských zemích (viz Myšlenka č. 5), a to jak veřejnými službami zaměstnanosti, tak soukromými zprostředkovateli povolání. Evropskou verzi nyní ověřuje Evropská komise a *Eures* (Evropské služby zaměstnanosti).

4.1 Rozvíjet systém uznávání a zhodnocení neformálního a informálního učení

Aktivita členských zemí Evropské unie (souhrn)

V uplynulých deseti letech většina evropských zemí začala rozvíjet metody a budovat instituce použitelné k evaluaci a uznávání výsledků učení, které se uskutečnilo vně formálního systému vzdělávání a profesní přípravy. Přijatá opatření se nyní ověřují. Ukazuje se při tom, že chybí společný evropský přístup k této problematice, přestože reformy v tomto směru byly vyvolány stejnými výzvami a projevují stejnou dynamiku.

Přístupy jednotlivých evropských zemí k této problematice jsou diferencované, diferencovaný je i výběr použitých metod a institucí. Zdá se však, že geografická blízkost a podobnost institucionálního uspořádání vedou k preferenci shodného pojetí učení a společného výzkumu přijímaných opatření.

Pro Německo a Rakousko je typický **duální přístup**. Obě tyto země, v nichž se uplatňuje duální systém profesní přípravy, jsou značně resistantní vůči novým tendencím. Je tomu tak patrně proto, že oceňují klady svého duálního systému, které spatřují v tom, že spojuje školské vzdělávání s praktickou činností, a v tom, že je otevřený různým věkovým skupinám. Na druhé straně se však ukazuje, že tento systém není schopen uspokojovat značně rozrůzněné potřeby dalšího vzdělávání. Diskuse o uznávání neformálně získaných kompetencí je proto v obou zemích spojována s otázkami flexibility vzdělávání a profesní přípravy.

Řecko, Itálie, Španělsko a Portugalsko reprezentují **středozevní přístup** k otázkám uznávání. Stavějí se kladně k návrhům na uznávání neformálně získaných kompetencí, které již i ověřily. Jde o země, v nichž neformálně získané kompetence představují významný faktor rozvoje ekonomiky, a proto usilují o jejich stálé zkvalitňování.

Skandinávské země – Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko – mají tradičně blízká, třebaže ne zcela shodná stanoviska, která lze považovat za projev **nordického přístupu**. Ten je charakterizován přijímáním značně diferencovaných postupů. Především Finsko a Norsko integrovaly neformální učení do svých vzdělávacích strategií. V Dánsku se zavádějí zvláštní kurzy, které umožňují neformálně získané kompetence doplnit tak, aby odpovídaly kompetencím získaným profesní přípravou a vzděláváním.

Ve Velké Británii, Irsku a Nizozemsku je rozšířený „**přístup NVQ**“. Ten spočívá v soustředění pozornosti na výsledky vzdělávání. Z tohoto důvodu je neformální učení považováno za jednu z možných cest vedoucích k získání kvalifikace. V praxi však vyvstávají značné problémy s tím, jak takový druh přípravy integrovat do vzdělávacího systému.

Francie a Belgie se považují za země, které v záležitostech identifikace, uznávání a zhodnocování neformálně získaných kompetencí postoupily nejdále. Hovoří se o **otevřenosti přístupu k diplomům**. K opatřením přijatým ve Francii patří tzv. bilanční diagnostika, která umožňuje zájemcům, aby si nechali posoudit rozsah a kvalitu svých vědomostí a dovedností získaných při výkonu povolání a aby si je v různých kurzech doplnili tak, aby jim mohly být vydány odpovídající certifikáty. Dalším krokem je „otevření národního systému vzdělávání a profesní přípravy vůči kompetencím získaným vně tohoto systému“, k němuž došlo v roce 1992. To umožňuje každému, kdo vykonával souvisle po dobu pěti let určité zaměstnání, aby získal příslušný certifikát, aniž by musel vykonat všechny zkoušky.

4.2 Průchodnost a flexibilita existujících systémů

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Jak bylo uvedeno u Myšlenky č. 1, některé evropské země usilují o zajištění průchodnosti mezi různými typy vzdělávání a profesní přípravy. Jiné země se snaží vytvářet v rámci svých systémů nové přechody mezi všeobecným vzděláváním a profesní přípravou, mezi počáteční profesní přípravou a dalším vzděláváním, mezi školním vzděláváním a zaměstnáním – a později mezi zaměstnáním a profesní přípravou. K tomu se využívá různých mechanismů: vzdělávací zařízení nabízejí dvojí kvalifikaci, která umožňuje vstup na trh práce i na vysokou školu; kurzy připravující k vyššímu vzdělávání, modularizace programů; přenos kapitalizovatelných jednotek apod.

4.3 Růst účasti a zapojení všech zainteresovaných stran

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Systémy evaluace nyní mění své priority: orientují se spíše na to, co jednotlivci umějí dělat (na výstupy), než na to, kde a jakým způsobem se tomu naučili (vstupy). Do jisté míry je tento vývoj spojen s růstem významu celoživotního vzdělávání a profesní přípravy. Ten vyžaduje, aby se respektovaly alternativní metody získávání kompetencí a aby se vytvářely stálé

struktury nabízející spojení mezi různými obdobími celoživotního učení. O některých již byla zmínka v Myšlence č. 1, jako například o učení na pracovišti v rámci formálního vzdělávání nebo o akreditaci dříve získaných zkušeností. Tento přístup vyžaduje, kromě jiného, transparentnost kompetencí jednotlivce.

Trh práce si vybírá jednotlivce, kteří mají nejvhodnější kompetence. Nyní se již uznává, že systémy formálního vzdělávání a profesní přípravy nemohou identifikovat všechny kompetence, které jednatel získá během celého života formálním, neformálním a informálním učením. V posledních letech většina členských zemí Evropské unie začala chápat klíčový význam učení probíhajícího mimo vzdělávací systém, které doplňuje formální vzdělávání a profesní přípravu. To se projevuje růstem počtu různých iniciativ, jak na úrovni politické, tak na úrovni praktické, které vyvíjejí různí činitelé.

Zavádění systému, který umožní celoživotní učení, vyžaduje lépe odlišit různé formy profesní přípravy v různých oborech a v různých životních stadiích. Formální vzdělávací systém se příliš zaměřuje na počáteční profesní přípravu. Systém celoživotního učení musí odpovídat požadavku na sblížení různých druhů učení, jak formálního, tak neformálního. To je nezbytné pro to, aby vyhovoval individuálním potřebám průběžně si obnovovat vědomosti a dovednosti a potřebám podniků mít k dispozici širokou škálu kompetencí, které vytvářejí zásobárnu vědomostí použitelných při řešení nepředvídaných situací. S ohledem na to se otázka identifikace kompetencí, jejich evaluace a zhodnocení, jeví jako klíčová. Kompetence musí být vyjádřeny zřetelně, aby mohly být plně integrovány do dostatečně široké strategie obnovování vědomostí.

Identifikace, evaluace a uznávání neformálně získaných kompetencí musí být založeny na jednoduchých metodách a na jasném pojetí dělby institucionální a politické odpovědnosti. Především však tyto metody musí zajišťovat kvalitu „měření“.

S ohledem na rozrůzněnost procesu a kontextu učení je nesnadné vytvářet standardizované testy. Je otázka, jak zajistit spolehlivost měření v této oblasti. Její podmínkou je optimální transparentnost procesu evaluace. Obdobné otázky jsou spojeny s validitou měření. Jak zabránit tomu, aby se měřilo něco jiného, než co se zamýšlí? Metody měření musí počítat s komplexností posuzovaných úkolů a musí rozeznávat, co je specifické pro jednotlivce nebo pro kontext měření.

Závažná je otázka **referenčních bodů** nebo norem. Jestliže tyto normy nebyly prověřeny v situaci hodnocení výsledků neformálního učení, stávají se problematickými. Při tvorbě takových norem je zapotřebí si uvědomit, zda mají napomoci ke zlepšení kognitivního procesu učení, nebo zda mají být základem zkoušení tak, aby vydávané certifikáty měly svou váhu.

Vydávání referenčních bodů či norem se může – jak z hlediska institucionálního tak z hlediska politického – opírat o dvě strategie:

Institucionální koncepce předpokládá, že základní kritéria musí být vytvořena tak, aby bylo možno neformální učení považovat za rovnocenné učení formálnímu. K tomu se musí vyjádřit všechny zainteresované subjekty. Protože se uznávání neformálně získaných kompetencí týká i trhu práce, je nutno respektovat jeho zájmy. Dále je nutné, aby se tvorba norem opírala o aktuální informace. Významnou úlohu hraje transparentnost norem. Je nutno vytvářet takové struktury, v nichž je jasné, kdo bude tvořit normy, provádět evaluaci, rozhodovat o odvoláních, kontrolovat kvalitu.

Koncepce vzájemného učení: jde o učení, které probíhá mezi jednotlivými projekty, institucemi a zeměmi. To se musí podporovat. Značná část učení se nyní uskutečňuje na různých úrovních. Proto je nutné brát v potaz rozmanitost cílů a funkcí. Je také nutno koordinovat různé aktivity a podporovat – na evropské i na národní úrovni – různé aktivity a využívat zkušenosti získané v různých projektech, programech a při různých reformách.

5. Myšlenka č. 5: Nová koncepce poradenství

Aktivity Evropské unie

Evropská komise podporuje určitý počet iniciativ a pilotních projektů, které se týkají poradenství a vytváření informačních sítí. Děje se tak v rámci programů **Sokrates**, **Leonardo da Vinci** a **Mládež**, v rámci iniciativy **Equal** a předtím v rámci iniciativ Evropské unie **Adapt** a **Zaměstnaní** (viz Myšlenku č. 2, oddíly o strukturálních fondech).

Program **Leonardo da Vinci** přímo podporuje síť **Euroguidance**. Tato síť „národních středisek poradenství v oblasti profesní přípravy“ aktivně napomáhá mobilitě v Evropě, zvláště mobilitě osob, které se připravují k výkonu povolání nebo se na základě učební smlouvy účastní celoživotního vzdělávání. Síť *Euroguidance* poskytuje poradcům a občanům informace o možnostech vzdělávání a profesní přípravy v Evropě, zajišťuje výměnu informací o kvalitě systémů vzdělávání a profesní přípravy a o kvalifikacích v Evropské unii, v Evropském hospodářském prostoru a v zemích střední a východní Evropy. Je organizována v rámci kontaktní sítě určené poradenským službám v Evropě, která umožňuje vyměňovat kvalitní profesní informace, odpovídat na individuální dotazy a poskytovat informace o existujících postupech nebo o inovacích uplatňovaných v poradenských službách.

Tato síť je přístupná všem pracovníkům poradenských služeb v celé Evropě a nabízí jim podporu při řešení všech záležitostí týkajících se profesní mobility. Stará se o pilotní projekty, například o projekty **Estia**, který umožňuje přístup k existujícím národním webovým stránkám, **Academia**, který pracovníkům poradenských služeb nabízí čtrnáctidenní stáže v zahraničí, a **Go-Between**, který zprostředkovává poptávku a nabídku vzdělávání dospělých.

V rámci projektu Mládež byla vytvořena evropská síť pro šíření informací o Evropě – **Eurodesk**. Ta poskytuje na národní a regionální úrovni přímé služby i bezplatné telefonicky předávané informace určené mladým lidem a těm, kteří s nimi pracují. Síť *Eurodesk* má k dispozici speciální zařízení pro mnohojazyčnou telefonickou komunikaci, které pracovníkům sítě umožňuje rychle poskytovat přesné informace. Ty se týkají financování – programů financování, evropských rozpočtových směrnic, národních finančních zdrojů; kontaktů – evropských a národních organizací a dalších zdrojů, programů, dokumentů, publikací, souborů přípravy apod. Síť *Eurodesk* propojuje partnery ve 23 zemích a disponuje více než 150 národními a regionálními zdroji. Díky rozvinuté speciální informační základně, mohou informace využívat všichni partneři a mohou si je vyměňovat elektronickou cestou. Tím se jim otevírá přístup k široké škále aktuálních informací.

Evropská služba pro zaměstnanost – Eures se snaží usnadňovat volný pohyb pracovníků za sedmnácti zemí Evropského hospodářského prostoru. Síť sdružuje všechny veřejné služby pro zaměstnanost, odbory a organizace zaměstnavatelů. Jejich partnerství koordinuje Evropská komise.

Cílem *Eures* je

- informovat mobilní pracovníky o nabídkách zaměstnání a o životních a pracovních podmínkách v zemích Evropského hospodářského prostoru,
- pomáhat zaměstnavatelům při získávání pracovníků v zahraničí,
- podporovat poradenské služby pro pracovníky v příhraničních regionech.

Eures disponuje asi 500 „europoradci“, kteří zajišťují jednak poradenské služby týkající se možnosti zaměstnání a životních a pracovních podmínek v zahraničí, jednak služby pro zaměstnavatele při náborech pracovníků. Mohou také poskytovat informace o profesní přípravě. V příhraničních regionech vznikly speciální struktury poradenských služeb, které uspokojují zvláštní potřeby těchto regionů a umožňují dosažení cílů *Eures*, a to zvláště těch, které se týkají mobility pracovníků.

Dialog s občany je název webových stránek, které informují občany Evropské unie o jejich právech. Jde o práva týkající se práce, života, studia, nákupu zboží, cestování a rovnosti šancí mužů a žen. Informují i o dosažitelnosti těchto práv v jednotlivých členských zemích. Tyto stránky nabízejí informace zvláště o

- možnostech studia v zahraničí,
- volných pracovních místech (díky *Eures*),
- možnostech profesní přípravy,
- možnosti účastnit se práce v Evropských dobrovolných službách.

Nová strategie Evropské komise týkající se vytvoření evropského trhu práce do roku 2005 předpokládá, že bude založeno „jednotné místo pro informace o mobilitě v Evropě“, které bude doplňovat informace poskytované webovými stránkami „Dialogu s občany“ a zhodnocovat zkušenosti *Eures*. Očekává se, že toto místo poskytne občanům podrobné informace o důležitých aspektech možnosti zaměstnání, o mobilitě a o profesní přípravě v Evropě. Návrh Nové strategie byl začleněn do závěrů jednání Evropské rady, které se konalo ve dnech 23. a 24. března 2001 ve Stockholmu.

Aktivita členských zemí Evropské unie (souhrn)

Poradenská střediska nemohou mít jednotnou podobu, jakou mají např. vzdělávací zařízení nebo zprostředkovatelny práce. Je potřeba vytvářet otevřené lokální služby, přístupné všem občanům v čase, který vyhovuje jejich potřebám. Jedna ze studií o poradenských činnostech upozorňuje na to, že vzdělávání a profesní příprava se již nesusoustřeďují pouze na mládež, a poradenských služeb je proto zapotřebí v průběhu celého života. Autoři studie doporučují znovu promyslet koncepci poradenských služeb a reorganizovat přípravu poradců, kteří se musí dokonale orientovat v místní ekonomické a sociální situaci. Členské země zatím v tomto směru nijak nepostoupily a v současnosti nic nenasvědčuje tomu, že by se v nich integrované služby rozvíjely. Účastníci konference konané ve dnech 21. až 23. března 2001 v Eskilstuna (Švédsko), jejímž tématem bylo vzdělávání dospělých v Evropě znalostí, konstatovali, že neexistují reálné příklady komplexních poradenských služeb. To vše podtrhuje nutnost zintenzívnit nabídku lokálních poradenských služeb, které by adekvátní formou poskytovali odborně připravení poradci.

Ve většině aktivit, které se nyní uskutečňují v rámci vzdělávacího systému, jde o pedagogické činnosti zaměřené na předcházení školního neúspěchu a odchodu ze škol. Součástí těchto aktivit jsou různé druhy podpůrných činností, které mají zabránit propadání žáků. Jsou jimi např. tutoráty, aktivní sledování žáků apod. Ukazuje se však, že je to nedostatečné, a proto se zavádějí různé specializované služby zaměřené na podporu jednotlivců, které jsou doplňovány psychologickým poradenstvím. Spočívají často ve vypracování individuálního projektu postupu, který mladému člověku umožní získat kvalifikaci.

Nástroje a postupy sloužící k odhalování předčasných odchodů ze škol se zlepšují. To umožňuje zavádět účinnější preventivní opatření a individuální sledování těch, kteří opouštějí školský systém, aniž by získali kvalifikaci.

*Mnoho úsilí bylo vynaloženo na vytvoření spojení mezi databázemi o nabídkách vzdělávání a zaměstnání. Evropská komise začala shromažďovat údaje o možnostech učení v Evropské unii. Hodlá je propojit s *Eures* a vytvořit tak evropský portál o možnostech zaměstnání a učení – „místek do evropského vzdělávacího prostoru“. I když nástup Internetu umožňuje odstraňovat technické překážky, nejsou problémy spojené s aktualizací a s udržováním takových globálních nástrojů dostatečně řešeny. Důraz, který se nyní klade na to, aby se služby co nejvíce přibližovaly klientům, aby byly spojeny s nabídkou zaměstnání a vzdělávání v jejich nejbližším okolí (viz i Myšlenku č. 6), se týká jak poradenských služeb, tak učebních středisek.*

5.1 Posílit perspektivy učení a profesní kariéry pomocí celkových informací a proaktivního poradenství

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Poradenství doposud zajišťují převážně veřejné služby, které napomáhají mladým lidem při volbě povolání, nebo dospělým, kteří se chtějí uplatnit na trhu práce. Je však nutno nabízet komplexní služby schopné uspokojit všechny potřeby a požadavky široké veřejnosti, včetně občanů, kteří se nevzdělávají. Ty je nutno pro vzdělávání motivovat.

5.2 Poskytnout na lokální úrovni snadný přístup k informacím a k poradenským službám a nástroje vybízející k samostatné orientaci

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Databáze a Internet umožňují jednotlivcům, aby přemýšleli ve světovém měřítku, i když pracují v měřítku lokálním. Nadbytek informací však musí být interpretován z hlediska každého jednotlivce. Na evropské úrovni, jak bylo uvedeno výše, byly vytvořeny systémy sloužící ke shromažďování informací, které lze díky databázím a kontaktním střediskům poskytovat místním uživatelům. V současnosti se zájem soustřeďoval na vytváření širokých databází na evropské a na národní úrovni. Tyto iniciativy jsou relativně komplexní, a to jak z hlediska technického, tak z hlediska jejich údržby. Některé z nich se pokoušejí překonat jazykovou bariéru poskytováním mnohojazyčných přístupů.

Četné databáze a mnohá informační střediska širokého dosahu vznikly i na lokální úrovni. Nástup Internetu umožnil překonat potíže s propojením jednotlivých databází. Mnohem významnější je otázka získat personál schopný využívat a interpretovat informace. Tu se otevírá nový prostor pro iniciativy, které dovolí pracovníkům poradenských služeb vstup do sítí a účinnější využívání místních zdrojů. Německá jednotka Eures dosáhla v tomto směru pokroku: každá spolková země se v nabídce informací specializuje na nabídku informací o možnostech zaměstnání a učení v jednom státě Evropské unie.

Investice směřují především do databází a do infrastruktury a ne do vzdělávání personálu a do zvyšování jejich kompetencí nezbytných pro to, aby mohli poskytovat informace a rady a aby mohli napomáhat občanům při volbě vzdělávání a zaměstnání.

5.3 Zlepšit přípravu pracovníků poradenských služeb

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

Hlavním úkolem poradců je poskytovat styčný bod mezi informačními nástroji a potřebami jednotlivců. Tuto funkci nelze nahradit informačními aplikacemi. Kromě zprostředkovatelských a poradenských služeb, které poradce nabízí svým klientům, aby jim pomohl zjistit, co z nabídky odpovídá jejich potřebám, a posoudit kvalitu a věrohodnost nabídky atd., představuje poradce spolehlivý bod v procesu, který může trvat dost dlouho. U klientů, kteří potřebují rady přesahující rámec volby povolání nebo učení, je často nutný dlouhodobý a pravidelný kontakt s poradcem. Proto je nutné, aby byly tyto služby poskytovány odbornými pracovníky na lokální úrovni. V některých zemích se připravují nebo probíhají reformy celého poradenského systému. Jejich cílem je uzpůsobit tyto systémy tak, aby odpovídaly novým požadavkům kladeným na poradenství a aby se profesionalizovala příprava poradců. Nicméně iniciativy usilující o přeměnu nebo o celkovou reformu povolání poradců, které by je přizpůsobily realitě, jsou řídké. Ukazuje se, že je kladen větší důraz na vyvíjení nástrojů než

na přípravu poradců, kteří by byli schopni tyto nástroje účelně využívat. Možná existuje chybný předpoklad, že umístěním informací na Internet lze obejít práci poradců.

6. myšlenka: Přiblížit učení lokální úrovni

Aktivity Evropské unie

V Evropské unii vznikl koncept „učícího se regionu“. Jeho účelem je zajistit spolupráci vzdělávacích zařízení s různými regionálními činiteli a podporovat tak prostřednictvím učení sociální a ekonomické inovace. Výraz region se chápe v širokém slova smyslu. Myslí se jím oblast (v některých případech i dosti malá), která má společné cíle nebo problémy. Nemusí jít o administrativně nebo politicky vymezenou jednotku. Učící se region charakterizuje spolupráce mezi sociálními partnery, nevládními organizacemi, veřejnými institucemi, podniky apod., která dovoluje řešit problémy s ohledem na místní kontext, ať již městský nebo venkovský. Učící se region není mikrokosmem v národním celku. Je to prostředek sloužící k tomu, aby se při činnosti jednotlivců i různých zájmových skupin (vzdělávacích zařízení, odborů, zaměstnavatelů, sdružení apod.), bral ohled na místní situaci. Má napomáhat k tomu, aby všichni zúčastnění pracovali a učili se s cílem uspokojit potřeby regionu. V řídicích činnostech se prosazuje tendence k široké autoregulaci a k horizontálnímu propojování aktivit. V učení se uplatňují interaktivní postupy založené na plnění úkolů, které se týkají řešení místních problémů.

Z tohoto zorného úhlu mají vzdělávání a profesní příprava usnadňovat kolektivní učení vztahující se k specifickým místním problémům, jakými je například boj proti nezaměstnanosti nebo zakládání podniků (ekonomický rozvoj). Tento typ učení vyžaduje užití moderních aktivních metod, podporujících získávání vědomostí prostřednictvím řešení problémů, nebo – jinými slovy řečeno – jde o učení založeného na činnosti. Není neobvyklé, že tento způsob učení vede ke vzniku místně organizovaných formálních kurzů, které mají rozvíjet kompetence pro řízení a obchod, kompetence inforatické, nebo mají v případě potřeby posilovat gramotnost. Je možno shrnout, že v učícím se regionu hrají vzdělávání a profesní příprava jednak roli katalyzátoru v procesu tvorby nových myšlenek, jednak roli zprostředkovatele, který umožňuje různým skupinám (veřejným institucím, organizacím s ekonomickým a sociálním posláním) rozvíjet způsobilosti nutné pro konkretizaci jejich idejí.

Tradiční vzdělávací činnosti se zpravidla zaměřují na rozvoj osobnosti jednotlivce. Důraz se klade na formální a teoretické vědomosti. Naproti tomu koncept učícího se regionu považuje za prioritu učební činnosti spojené s řešením místních problémů, které je umožněno díky partnerským vztahům a sítím. Učení se chápe spíše jako kolektivní záležitost než záležitost individuální. Pro úspěch regionálních vzdělávacích aktivit je nezbytné vytvářet partnerské vztahy, v nichž vzdělávací zařízení a sociální i ekonomické organizace překonávají existující rozdíly a dávají své síly do služby společné strategie. Rozvoj regionu je kolektivním procesem, v němž se organizace a jednotlivci mající různé cíle sdružují k tomu, aby dosáhli výsledků sloužících zájmům všech zúčastněných. Úspěšné partnerství také bere ohled na místní podmínky a není proto založeno na standardním modelu. Vznik trvalého partnerství vyžaduje pragmatický konsensus.

Přijetí popsaného přístupu ke vzdělávání a k profesní přípravě zahrnuje strategii otevřenou vůči podnikům (a zvláště vůči malým podnikům) a místním skupinám, jejímž cílem je společně vypracovat individualizované způsoby učení v místním prostředí. Způsoby formálního učení doplňuje učení zaměřené na každodenní události. Tím způsobem se běžný život a práce mění v příležitost k učení.

Univerzity (a ostatní vysoké školy) hrají specifickou roli v rozvíjení různých iniciativ v učícím se regionu. Jejich účast v lokálních záležitostech se považuje za třetí roli univerzit, která doplňuje jejich roli vzdělávací a výzkumnou. Mnohé univerzity přijaly tuto roli díky partnerským vztahům mezi výzkumem a průmyslem, poradenským službám v síti malých a středních podniků nebo díky vytváření vědeckých a technologických parků, nacházejících se často v blízkosti univerzit.

Aktivity členských zemí Evropské unie (souhrn)

V některých místech vznikají struktury určené k tomu, aby přiblížily vzdělávání a profesní přípravu jednotlivci. Působí v různých oblastech a používají rozličných postupů. Aby bylo možno rozšířit efektivní formy jejich práce, je nutno provést podrobné analýzy, které musí sledovat i situaci, ve které se uplatňují. Zatím existuje málo přístupů, které by byly plně integrované a poskytovaly různým cílovým skupinám dostatek možností trvalého rozvoje.

Ve vzdělávacích aktivitách se často používají informační a komunikační technologie (televize, videokonference, Internet apod.). Pokud se užívají k tomu, aby usnadnily přístup mládeže a zaměstnaných dospělých k profesní přípravě, jsou užitečné, zvláště pro svou flexibilitu. Pokud se používají v rámci činností určených rozdílným účastníkům nebo činnostem, které jsou těžko dostupné z geografických nebo sociálně ekonomických důvodů, není snadné jejich význam hodnotit. Případů jejich formální evaluace je málo. S ohledem na celkové obtíže a specifické nesnáze určitých cílových skupin, k nimž dochází v procesu vzdělávání a profesní přípravy, je však formální evaluace těchto činností nutná. Ta napomůže k tomu, aby se v budoucnosti zlepšilo jejich zaměření.

Iniciativy, které využívají informačních a komunikačních technologií, sledují různé cíle. Jde nejen o vzdělávání, ale i o zvyšování motivace k učení, o poskytování informací o možnostech profesní přípravy a o opatřeních, které ji usnadňují (financování, služby apod.), o poradenství, o možnosti přístupu k různým informačním zdrojům týkajícím se například i nabídky zaměstnání apod. Významné je využití informačních a komunikačních technologií při poskytování integrovaných služeb (například těch, které umožňují přístup k informacím týkajícím se vzdělávání, profesní přípravy a zaměstnání). Tento typ využití informačních a komunikačních technologií je také méně nákladný. Bylo by nesprávné přehlížet význam opatření poskytujících individualizované služby, včetně profesní přípravy.

Vytváření partnerských vztahů začíná být běžnou záležitostí. Ty se rozvíjejí nejen mezi těmi, kdo poskytují vzdělání a profesní přípravu, ale zahrnují i činitele zabývající se zaměstnaností, ekonomickým rozvojem, rodinnou politikou apod.

6.1 Rozvíjet místní víceúčelová střediska poskytující znalosti a kompetence

Aktivity členských zemí Evropské unie

Postupně vznikají regionální nebo místní střediska. Nejde vždy o transformaci vzdělávacích zařízení ve střediska víceúčelová. I když existující zařízení mají výkonný personál, nestačí to k tomu, aby se automaticky změnila ve víceúčelová střediska, otevřená všem. Takový vývoj závisí na mnoha činitelích, mezi něž patří například stupeň počáteční otevřenosti vůči okolí, zkušenost s partnerskými vztahy, administrativní rozdělení kompetencí a odpovědnosti, a to zvláště v systému, který není na místní úrovni decentralizovaný, existence závazných bezpečnostních předpisů apod.

Příležitostné vytváření nových místních středisek je alternativou k transformaci existujících vzdělávacích zařízení a zařízení profesní přípravy. Tato možnost by mohla být v rozporu s cílem přiblížit vzdělávání a profesní přípravu k místům, v nichž žije větší množství potenciálních uživatelů, a to v tom případě, kdyby střediska vznikala v jiných místech. Všechna doporučení týkající se transformace vzdělávacích zařízení a zařízení profesní

přípravy, vzniku nových středisek a spojování existujících zařízení vyžadují studii o překážkách, nevýhodách nebo o přednostech každého z těchto postupů. Taková analýza musí brát v úvahu kontext, v němž by se tato opatření měla uskutečnit. Tam, kde existují různé cílové skupiny, usnadní rozmanitost vzdělávacích zařízení a zařízení profesní přípravy jednotlivým cílovým skupinám výběr místa vzdělávání, které jim bude nejlépe vyhovovat. Rozmanitost proto není nutné zavrhnout, pokud je každé vzdělávací místo schopno poskytovat účinnou poradenskou podporu při výběru ze všech možností, které jsou k dispozici.

Koncept místních víceúčelových vzdělávacích středisek a středisek profesní přípravy může podnítit v celé Evropě rozvoj otevřených míst, v nichž lze získávat znalosti a kompetence. Doposud však neexistuje jednotný model takových středisek. Zřetelná je rozmanitost typů zaměření středisek a služeb, které poskytují. Rozdělují se podle toho, komu poskytují své služby (ohrožená mládež, málo kvalifikovaní dospělí, přistěhovalci apod.), podle druhu činností (kurzy profesní přípravy; podpora spolupráce; rozvíjení integrovaných postupů vzdělávání – profesní přípravy – poradenství – zaměstnání; poradenství; poskytování informací o programech a podpůrných službách), podle cílových záměrů (trvalý rozvoj regionu, uspokojování potřeb zaměstnavatelů, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování, zlepšování kvality vzdělávání a profesní přípravy apod.)

Některé iniciativy svědčí o vysoce integrovaných opatřeních. Tyto odvážné akce sdružují v určité oblasti značně rozrůzněnou populaci (různého věku a nacházející se v různých situacích) a poskytují díky mnohonásobným partnerským vztahům rozmanité služby (analyzují potřeby na místní úrovni, podporují rizikové skupiny, poskytují individuální poradenské služby, identifikují možnou finanční pomoc a příspěvky na profesní přípravu, podporují vstup nebo návrat na trh práce, apod.).

6.2 Využívat informační a komunikační technologie pro přiblížení učení jednotlivcům

Aktivita členských zemí Evropské unie

Dříve než se rozvinuly specifické iniciativy, byla přijata různá podpůrná opatření. Některá jsou zaměřena na to, aby se ohrožené skupiny naučily využívat informační a komunikační technologie. Poskytují se jim poradenské služby a potřebný materiál. Jsou připravovány televizní kampaně, které mají rozšířit informovanost o místech, která poskytují vzdělávání a profesní přípravu. Jiná podpůrná opatření mají obecnější povahu, a to zvláště ta, která zajišťují knihovny. Ty dávají svým uživatelům k dispozici příslušná zařízení a nástroje.

Četné jsou specifické iniciativy založené na využívání informačních a komunikačních technologií. Jejich přínos se nesehná hodnotit, obtížně se posuzuje, jak je to, kterým jsou určeny, vnímají, přijímají a využívají. Slouží k tomu, aby zvyšovaly zájem o profesní přípravu, aby poskytovaly informace o existujících nabídkách, aby narušovaly geografickou i jinou izolovanost určitých částí populace. Zlepšují management zdrojů tím, že odstraňují duplicitu a využívají úspory z rozsahu. Zvyšují nabídku a usnadňují rozvoj a udržování partnerských vztahů. Poskytují flexibilnější a individualizovanější programy, odpovídající potřebám těch, kteří se vzdělávají při zaměstnání. Usnadňují zavádění integrovaných služeb. Umožňují učitelům i vzdělávajícím se přímý přístup k prostředkům vzdělávání i k jeho obsahu.

Rozvíjejí se projekty virtuálních škol a univerzit, které jsou snadno dostupné ze sportovních nebo obchodních středisek, vzdělávací televizní programy, střediska pro podporu a využívání informačních a komunikačních technologií. Tyto iniciativy se řadí do rámce činností zaměřených na zvyšování zaměstnatelnosti, sociální soudržnosti a často i na posilování otevřenosti vůči cizím jazykům a zemím.

6.3 Zakládat široká a otevřená místní partnerství

Aktivity členských zemí Evropské unie

Oblasti, v nichž se uzavírají partnerství, jsou více či méně otevřené, jsou velice rozrůzněné jak svým zaměřením (od místních projektů revitalizace určitých zón až po návrhy komplexní reformy vzdělávání a profesní přípravy), tak počtem zúčastněných subjektů a jejich cíli. Partnerství se uzavírají například pro prosazování inovačních opatření, pro usnadnění orientace uživatelů vzdělávacích služeb, pro rozšíření a přizpůsobení nabídky profesní přípravy prostřednictvím kooperace mezi těmi, kdo ji poskytují, pro spojování prostředků, pro rozbití izolovanosti určitých zón a především pro zajištění podpory jednotlivců. Jednou z nejpropracovanějších forem partnerství je bezpochyby projekt „učící se region“ (o něm byla řeč výše). Existují však i jiné modely.

Partnerství usnadňují větší vnitřní soudržnost iniciativ. Některá z nich se týkají souběžně obsahu nabídky profesní přípravy, uznávání jejich výsledků, způsobů jejího financování a jejího hodnocení na trhu práce. Berou přitom v úvahu výsledky výzkumu. Jiná partnerství umožňují vytvářet plně integrované programy, které spojují všechny oblasti místního života, jakými jsou například bytová politika, zdravotní péče, osobní služby apod. s projektem vzdělávání.

Partnerství jsou také odrazem způsobů řízení veřejných věcí na různých úrovních.

Místo závěru

Vládní činitelé nyní věnují velkou pozornost obecné úrovni vzdělávání a profesní přípravy. Chybějící kvalifikace je dnes ve společnosti znalostí něčím nenormálním. Aktivní zapojení do občanské společnosti i možnost podílet se na ekonomické prosperitě je závislé na osvojení komplexních znalostí a způsobilostí. Osobní, společenský i profesní život každého jednotlivce je utvářen řadou nesnadných rozhodování a schopností je činit.

Velká pozornost se věnuje otázkám druhé, popřípadě i třetí šance, kterou mají ti, kdo ukončí školské vzdělávání, a otázkám vztahu mezi vzděláním a zkušeností. Iniciativy, které v tomto směru vyvíjejí jednotlivé země, se liší. Velké rozdíly lze pozorovat v chápání účelu vzdělávání ve školském systému. Přesto se projevují některé společné tendence. Klade se velký důraz na osvojování nových základních kompetencí, hledá se definice standardů. Vynakládá se velké úsilí na to, aby byli všichni účastníci vzdělávání, především učitelé a žáci, přesvědčeni, že mohou dosáhnout výsledků vymezených standardy. Systémy vzdělávání a profesní přípravy se racionalizují a reorganizují. Velké naděje se vkládají do zvyšování autonomie vzdělávacích zařízení a do sdružování poradenských služeb a služeb usnadňujících volbu povolání. Vytváření partnerských vztahů a využívání informačních a komunikačních technologií umožňují dosahovat těchto nově vytyčovaných cílů, vedou ke zvýšení flexibility a v některých případech i k ekonomickým úsporám. Informační a komunikační technologie však nejsou zázračným všelékem. Účinnost vzdělávání může zvýšit především přestavba systémů nebo některých jejich částí.

Opatření týkající se vzdělávání a profesní přípravy se stále častěji přijímají ve spolupráci s podniky nebo se sociálními partnery. Jak upozornil Kjell Rubenson na konferenci o vzdělávání dospělých, která se uskutečnila v březnu roku 2001 v Eskilstuně, dovoluje to zvýšit všeobecnou úroveň vzdělávání. Podniky mají jistě prospěch ze vzdělanějších a lépe připravených pracovníků. To je výzva pro ty země, které se domnívají, že jejich systémy vzdělávání a profesní přípravy je zapotřebí zlepšit. Tato všeobecná opatření však

pravděpodobně nesníží rozdíly mezi těmi, kdo jsou vysoce vzdělaní, a těmi, kdo jsou vzdělání méně. Mohou je naopak zvyšovat a ohrožovat tak sociální soudržnost. Je proto nutno přijímat specifická opatření, zajištěná dostatečnými finančními prostředky, která by byla zaměřena na rizikové skupiny. Uznávání neformálně získaných způsobilostí a rozvíjení nových postupů učení v neformálním prostředí může motivovat tyto rizikové skupiny k tomu, aby se začaly znovu vzdělávat a připravovat k výkonu povolání.

Albert Tuijnman z Ústavu pro mezinárodní vzdělávání stockholmské univerzity vyjádřil na konferenci v Eskilstuně poněkud provokativním způsobem myšlenku, že země, které lze považovat za nejvíce „učící se“, jsou zároveň zeměmi, které chtějí co nejrychleji směřovat ke společnosti a ekonomice založené na znalostech. To je výzva k rozšíření evropské spolupráce v oblasti vzdělávání, která by odpovídala očekáváním vyjádřeným představiteli vlád členských zemí Evropské unie na zasedání v Lisabonu. Ti se vyslovili pro to, aby se evropská ekonomika stala díky znalostem schopnou konkurence a byla nejdynamičtější ve světě, aby nepřetržitě rostla a aby tento růst doprovázelo kvalitativní i kvantitativní zlepšování zaměstnatelnosti a zvyšující se sociální soudržnost. To vyžaduje přijímat aktivní politiku vzdělávání tak, jako byla přijata aktivní politika zaměstnanosti zaměřená na výrazné snížení nezaměstnanosti spočívající v organizování kurzů profesní přípravy pro nezaměstnané, kteří při účasti na nich neztrácejí svá sociální práva. Albert Tuijnman přenechává starost o přesné vymezení obsahu takové politiky vládním činitelům, přesto však doporučuje, aby se tato politika nesoustřeďovala jen na zvýšení zaměstnatelnosti a aby nebyla zaměřena jen na rizikové skupiny obyvatel.

Různé výklady výsledků šetření týkajícího se gramotnosti dospělých (*International Adult Literacy Survey - IALS*) dospívají k závěru, že kritickým činitelem omezujícím rozvoj obcí a oblastí jsou skupiny nedostatečně vzdělaných a profesně připravených obyvatel. Toto zjištění vyvolalo četné iniciativy, které se zaměřují na ohrožené skupiny obyvatel. Jak veřejné úřady, tak podniky a jednotlivci finančně přispívají na celoživotní vzdělávání a profesní přípravu. Je ovšem pravda, že vzdělání se často poskytuje těm, kteří jsou vzdělání, podniky pečlivě vybírají ty, jimž budou financovat profesní přípravu a neformální vzdělávání nemůže samo o sobě vyřešit všechny existující problémy. V rámci těchto souvislostí je zapotřebí nově definovat roli národních, regionálních, místních a evropských institucí. Přitom je nutno vycházet ze solidních údajů a z výsledků analýz, které je nutno rozvíjet. Šetření IALS ukázalo, že i psychometrické metody mohou poskytovat užitečné údaje, aniž by se přehlížely kulturní a lingvistické faktory.

Jednou z nejvýznamnějších oblastí, v níž může hrát velkou roli evropská spolupráce, je prohlubování schopnosti analýzy, respektující rozmanitost a specifčnost kontextů. Cedefop a Eurydice hodlají pokračovat ve spolupráci sledující tyto cíle, a to s prostředky a nástroji, které jsou jim vlastní. ■

Minulý měsíc vydal CEDEFOP svou druhou zprávu o výzkumu profesní přípravy v Evropě, zatím pouze v anglické verzi (později bude k dispozici též v němčině, francouzštině a španělštině). Text je rozdělen do šesti částí s různým počtem kapitol. Část II je věnována celoživotnímu učení.

Descy, Pascaline – Tessaring, Manfred: **Training and learning for competence**. Second report on current vocational training research in Europe: synthesis report 2000. [Příprava a učení pro kompetence. Druhá zpráva o současném výzkumu profesní přípravy v Evropě: syntetická zpráva 2000.] Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2001. 440 s.

Obsah:

Úvod

Část I: Systémy odborného vzdělávání a přípravy, koordinace s trhem práce a řízení

1. Systémy vzdělávání a přípravy: usměrňování, koordinace, řízení a spolupráce
2. Financování přípravy
3. Postavení odborného vzdělávání a přípravy ve srovnání se všeobecným vzděláváním
4. Systémy certifikace, hodnocení a uznávání kvalifikací
5. Odborníci v oblasti odborného vzdělávání a přípravy: měnící se role, profesionalizace a řízení systémů

Část II: Celoživotní učení a kompetence: očekávané úkoly a reformy

1. Celoživotní učení: od vytvoření konceptu k novému pedagogickému paradigmatu
2. Kompetence, učební procesy a didaktické inovace pro nové profesní profily
3. Individualizace a diferenciací tras odborného vzdělávání a přípravy
4. Učení v podniku

Část III: Příprava a zaměstnanost z hlediska podniků

1. Potřeba kvalifikací v globální ekonomice
2. Interní, externí a profesní trhy práce
3. Úloha malých a středních podniků v přípravě a zaměstnanosti
4. Podnikatelství a evropská strategie zaměstnanosti
5. Rozvoj a měření lidských zdrojů
6. Zkoumání potřeb kvalifikací a přípravy prostřednictvím šetření v podnicích

Část IV: Zaměstnanost, hospodářská výkonnost a nesoulad v nabídce a poptávce kvalifikací

1. Zaměstnanost v Evropě
2. Vzdělávání, příprava a hospodářská výkonnost
3. Dynamika trhu práce a kompetence
4. Nesoulad v nabídce a poptávce kvalifikací na trhu práce
5. Budoucí kvalifikační požadavky

Část V: Individuální výkon, přechod do pracovního života a sociální vylučování

1. Příprava a individuální výkon
2. Přechod ze vzdělávacího systému do pracovního života
3. Sociální vylučování a reintegrace prostřednictvím profesní přípravy

Část VI: Výzkum odborného vzdělávání a přípravy mimo Evropskou unii

1. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v zemích střední a východní Evropy
2. Výzkum odborného vzdělávání a přípravy v dalších zemích, které nejsou členy EU

Zpravodaj Odborné vzdělávání v zahraničí (do roku 2000 Zpravodaj VÚOŠ)

Vydavatel: Národní ústav odborného vzdělávání – Anna Konopásková
Weilova 6, 102 00 Praha 10 – Hostivař. Tel. 7486 22 51, fax 7486 33 80.

E-mail: konopask@nuov.cz Vydávání povoleno MK ČR pod č. registrace E 10679.